

DNI STAREJ HUDBY

DAYS OF EARLY MUSIC

Bratislava 3. - 13. jún 2006

UHRADY

Center of Centrum
Early starej
Music hudby

DNI STAREJ HUDBY

DAYS OF EARLY MUSIC

Bratislava 3. - 13. jún 2006

Center of Centrum
Early starej
Music hudby

Centrum starej hudby

Prof. Ján Albrecht

čestný predseda in memoriam

Peter Zajíček

predseda

Adresa

Centrum starej hudby

Fándlyho 1

SK-811 03 Bratislava 1

Fax: +421 2 54418484

Tel.: 0905 439541

E-mail: raramusica@stonline.sk

www.earlymusicba.org

USPORIADATEL
Centrum starej hudby

SPOLUUSPORIADATELIA
Slovenský rozhlas
RaRa Musica
Musica aeterna

Dni starej hudby 2006 sa uskutočňujú s finančnou podporou
Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

FESTIVAL PODPORILI

Magistrát hlavného mesta Bratislavky – ARS BRATISLAVENSIS
Hudobné centrum
Veľvyslanectvo Holandského kráľovstva na Slovensku
Rakúske kultúrne fórum
Kultúrny inštitút Maďarskej republiky
Združenie podnikateľov Slovenska
Music forum – predajňa hudobní
Tlačiareň Dóša

ĎAKUJEME!

KALENDÁR PODUJATÍ

SOBOTA 3. JÚN 2006 – 17.30 HOD.

Františkánsky kostol

s. 7

MAIESTAS DEI

Stredoveká polyfónia v diele Petra Wilhelmi de Grudencz

SCHOLA GREGORIANA PRAGENSIS

PONDELOK 5. JÚN 2006 – 19.00 HOD.

Pálffyho palác (Zámocká ulica)

s. 21

MARS A VENUŠA

Georg Friedrich Händel • Giovanni Martino Cesare • Dario Castello •
Francesco Rognoni • Antonio Vivaldi • Unico Willem van Wassenaer •
Salvatore Lanzetti • Arcangelo Corelli

TRIO UCCELLINI

STREDA 7. JÚN 2006 – 19.00 HOD.

Pálffyho palác (Zámocká ulica)

s. 27

MOZART

MARIA THERESIA ENSEMBLE • ANTON POPOVIČ dirigent

ŠTVRTOK 8. JÚN 2006 – 19.00 HOD.

Pálffyho palác (Zámocká ulica)

s. 33

MINNESANG Z TIOLSKA A JUŽNÉHO TIOLSKA

Lúbostné piesne 13. a 14. storčia

ENSEMBLE UNICORN

SOBOTA 10. JÚN 2006 – 17.30 HOD. .... s. 51

Františkánsky kostol

NEZNÁMY MOZART

Chrámové sonáty a skladby pre mechanické nástroje

MUSICA AETERNA • MONIKA MELCOVÁ organ

UTOROK 13. JÚN 2006 – 19.30 HOD. .... s. 57

Jezuitský kostol

POLYFÓNIA VRCHOLNÉHO BAROKA

Johann Sebastian Bach • Johann Ludwig Bach

PURCELLOV ZBOR • GYÖRGY VASHEGYI dirigent

ZMENA PROGRAMU A ÚČINKUJÚCICH VYHRADENÁ!

Sobota 3. jún 2006

17.30 hod.

Františkánsky kostol

***Stredoveká polyfónia v diele Petra
Wilhelmi de Grudencz***

SCHOLA GREGORIANA PRAGENSIS

DAVID EBEN umelecký vedúci

Hasan El-Dunia

Ondřej Maňour

Michal Medek

Martin Prokeš

Stanislav Předota

Marek Šulc

Matouš Vlčinský

BOŽÍ MAJESTÁT

- P. W. de Grudencz: Moteto Veni vere — Pneuma — Paraclito — Dator
(*Přijd, pravý osvětiteli...*)
- P. W. de Grudencz: Kyrie Fons bonitatis (*Pane, prameni dobroty...*)
Gloria in excelsis Deo (*Sláva na výsostech Bohu...*)
- P. W. de Grudencz: Bohu svému, Králi nebeskému

BOŽÍ NAROZENÍ

- Introitus Puer natus est (*Chlapec se nám narodil...*)
- Anonym (před 1500): Cantio Nobis est natus hodie (*Dnes se nám narodil Král slávy...*)
- P. W. de Grudencz: Moteto Pán Ježíš narozený — Tři králové — Zdávna prorokové
- Lectio evangelii Factum est cum baptizaretur (*A stalo se, když byl pokřtěn...*)
- P. W. de Grudencz: Moteto Preconia etroclyta (*Jásavým zpěvem i tancem...*)

MARIA, KRÁLOVNA A POMOCNICE

- Antiphona Nigra sum (*Jsem černá, ale nádherná...*)
- P. W. de Grudencz: Presidiorum erogatrix (*Vyprošovatelko záštity...*)
- P. W. de Grudencz: Prelustri elucencia (*Přejasnou září vykoupena...*)
Tractus Laus tibi Christe filio (*Chvála tobě, Kriste...*)
- P. W. de Grudencz: Plaude euge Theotocos (*Zaplesej znameníčko Bohorodičko!*)

SVĚTCI PŘED BOŽÍM MAJESTÁTEM

- Guillaume Dufay: Hymnus Urbs beata Jerusalem (*Blažené město Jeruzalém...*)

SVATÁ DOROTA

- Antiphona Nil territa suppicio (*Nic se nedala zastrašit mučením...*)
- P. W. de Grudencz: Moteto Prefulcitam expolitam (*Jasem ozdobenou...*)

SVATÝ MARTIN

- P. W. de Grudencz: Moteto Presulis eminentiam (*Biskupovu výjimečnost...*)
- Sequentia Sacerdotem Christi Martinum (*Kristova kněze Martina...*)
- P. W. de Grudencz: Rotulum Presulem ephebeatum (*Přeblaženého biskupa...*)

Dějiny duchovní hudby středověku nejsou lemovány konkrétními jmény skladatelů, jak tomu je v dobách novějších. To ovšem neznamená, že by snad středověk takové osobnosti neměl. V této epoše je účelem hudební tvorby především služba Bohu a liturgii. Proto jsou zpěvy gregoriánského chorálu až na výjimky anonymní, tváře tvůrců jsou zcela vědomě skryty pod kapucemi mnišských kuten. Osobnost skladatele vystupuje výrazněji do popředí teprve s rozvojem vícehlasu. Jména jako Perotinus, Landini, Machaut se vynořují náhle z anonymity jako milníky hudebního vývoje.

V našem středoevropském prostředí se zmínky o hudebních tvůrcích objevují až na sklonku středověku. Málodky je však možno se opřít o tak jednoznačné svědectví o autorství, jako je tomu v případě **Petra Wilhelmi de Grudencz**. Tento výrazný zjev na pomezí středověku a renesance se totiž podepsal do svých skladeb originálním způsobem, tzv. akrostichem: první písmena slov textu dají dohromady jméno Petrus, v jednom motetu nalezneme zašifrované jeho jméno v úplnosti.

Tento typ podpisu ovšem nebyl zárukou, že jméno Petrus Wilhelmi de Grudencz setrvá navždy v tradici hudebních dějin. Na rozdíl od jeho díla, které znělo přinejmenším z českých a slezských kůrů ještě na počátku 17. století, jméno autora se postupem času zapomnělo. Bylo nutno počkat až do 70. let 20. století, kdy muzikolog Jaromír Černý dokázal rozluštit skrytý podpis Petrův v jeho skladbách. Začal tak pozoruhodný detektivní příběh, v němž se postupně rozkrývá život a dílo jedné z nejvýznamnějších skladatelských osobností 15. století.

Uvedme ve stručnosti hlavní biografické údaje. Petrus Wilhelmi se narodil roku 1392 v Grudziąci (blízko polské Toruně), studoval na univerzitě v Krakově, kde dosáhl v roce 1430 magisterského gradu. Ve 40. letech 15. století vstoupil do služeb císaře Fridricha III. V souvislosti s císařským dvorem je jmenován jako Friderici imperatoris cappellanus — tj. kaplan císaře Fridricha, což mohlo zahrnovat i činnost hudební. V roce 1452 je doložen jeho pobyt v Římě, kam doputoval nejspíše opět jako člen císařova doprovodu. Pak se Petrova stopa v archiváliích ztrácí.

Dvě z jeho skladeb mohou jeho životopis zajímavě doplnit. Je to jednak text písně Pontifices ecclesiarum (dochována bohužel bez notace), která vyzývá k podpoře Basilejského koncilu (1431–1449). Vznikla nejspíše na objednávku některé z vůdčích osobností koncilu. Není vyloučeno, že se Petrus pohyboval v blízkosti tohoto významného církevního jednání, kde při bohoslužbách zazněla též nejedna z novinek současné polyfonní produkce.

Další stopou pro lokalizaci jeho působení na sklonku jeho života by mohlo být moteto Probitate — Ploditando. Text moteta zesměšňuje jistého

Andrease Rittera, nechvalně známého syna rektora školy v polské Zelené Hoře (ca. 60.–70. léta 15. století). Pokud předpokládáme, že se Petrus s Ritterovým hrubiánstvím setkal osobně, znamenalo by to, že se v pokročilejším věku vrátil do země, kde se narodil.

Určitou hádankou zůstává vztah Petra Wilhelmi k českým zemím. Přestože nemáme žádný historický doklad Petrova pobytu v Čechách, více než dvě třetiny jeho díla je zachyceno právě v českých pramenech. Můžeme se domnívat, že Petrus během svého rozličného křížování střední Evropou zabrousil i do našich končin a výrazně obohatil zdejší hudební repertoár.

Jak bychom mohli nejlépe charakterizovat dílo Petra Wilhelmi de Grudencz? Je jistě osobností na pomezí dvou epoch — s určitou nadsázkou bychom mohli říci: „jeho nohy jsou ještě ve středověku, ale hlava již v renesanci“. Východiskem pro jeho tvorbu je středověký vícehlas střední Evropy, ten je však u Petra prodchnut zvláštní osobitostí a inovován prvky soudobé polyfonie. Řada kompozic připomíná zpěvnou libozvučností rané dílo Guillauma Dufaye. Občas Petrus zaujmě překvapivým vtipem, jako například ve svatomartinské písni Presulis eminenciam, kde zvukomalebné „kejhání“ evokuje tradiční pokrm na svátek sv. Martina — husu.

Z formálního hlediska nalezneme v díle Petra Wilhelmi zejména vícehlasé písň a středověká moteta, kde každý z hlasů má svůj vlastní odlišný text. Zvláštností je rotulum Presulem ephebeatum, které je vynotováno jako jediná souvislá melodie a zpívá se na způsob čtyřhlásého kánonu.

Petrovy skladby přirozeně nezněly ve „vzduchoprázdnou“, ale byly integrovány jako součást dobového repertoáru. Tento rámec odráží i stavba programu, kde vedle kompozic Petra Wilhelmi zazní chorální zpěvy pozdního středověku i ukázka z tvorby jeho současníka Guillauma Dufaye.

Přestože Petrus Wilhelmi žil dlouhá léta ve stínu císařského majestátu Fridricha III., byl současně klerikem a jeho tvorba míří jednoznačně k hodnotám nejvyšším: k majestátu Božímu.

MOTETO VENI VERE — PNEUMA — PARACLITO — DATOR

Přijď, pravý osvětiteli,
světlo Boží cti,
dárce ochranného světla.
Lehké jho a radostnou
rosu boží vůle
uděluješ hříšníkům
skrze zářivé nebe.
Prodchni náš čtyřzvuk,
přijď a očisti nás od tíživých vin,
abychom bez poskvrny zemřeli
a všichni ti vzdávali díky na nebesích.

Duchu eucharistie,
zemi zavlažuješ slitováním.
Světlem z výšin nebeských
přijď osvítit božskou vůlí
mysl nářkem a lkaním vyprahlou.
Přijď původce lásky,
osvěž vanutím
bránu vadnoucí duše,
přijď otče strádajících,
těšiteli sirotků,
jenž milost rozděluješ.

Duch Přímluvce
bud' radostně oslavován
a dobročešením ať ho slaví klérus.
K němu ať se nese libý souzvuk
a v souladu s nerozdělenou myslí
modlitba všeho lidu.

Dárce milostí,
králi ctností,
vůdce nebeských mocností,
ohněm horlivosti
zapal srdce svých věrných.
Přijď a očisti je!

KYRIE FONS BONITATIS

PANE, prameni dobroty, Otče nezrozený, z tebe všechno dobré vychází,
SMILUJ SE.

KRISTE, jediný z Boha Otce zrozený, smiluj se nad svým lidem, o tobě svatí
proroci předpovídali, že se pro svět narodíš z panny, SMILUJ SE.

PANE, božský plameni, zapal naše srdce,
ať jsme hodní tebe společně bez ustání chválit, SMILUJ SE.

GLORIA IN EXCELSIS DEO

Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle. Chválíme tě,
dobročeříme ti, klaníme se ti, oslavujeme tě. Vzdáváme ti díky pro tvou velikou slávu. Pane a Bože, nebeský Králi, Bože Otče všemohoucí. Pane, jednorozený Synu, Ježíši Kriste. Pane a Bože, Beránku Boží, Synu Otce, který snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi. Ty, který snímáš hříchy světa, přijmi naše prosby. Ty, který sedíš po pravici Otce, smiluj se nad námi. Neboť ty jediný jsi Svatý, ty jediný jsi Pán, Ty jediný jsi svrchovaný, Ježíši Kriste. Se Svatým Duchem ve slávě Boha Otce. Amen.

BOHU SVÉMU, KRÁLI NEBESKÉMU

Bohu svému Králi nebeskému vzdávejme čest samému,
kterýž od věčnosti pln lásky, milosti, také dobrotivosti,
ó, nemalá láska Boží k člověku ztracenému,
vida jeho zavedení pomohl z pekla jemu,
poslal syna svého z nebe vysokého k nám na svět pro hříšného,
aby souc na zemi v velkém ponížení pomohl lidem k spasení,
pomohl vstáti, dal se znáti v člověčenství na světě
jsa pravý Bůh z nebe člověče pro tebe, aby tě přijal k sobě.

INTROITUS PUER NATUS EST

Chlapec se nám narodil, syn je nám dán. Vláda spočívá na jeho rameni a bude nazván jménem: anděl podivuhodné rady.

V. Zpívejte Hospodinu píseň novou, neboť učinil podivuhodné věci.

CANTIO NOBIS EST NATUS HODIE

Dnes se nám narodil
z čisté Panny Král slávy.

Jemu slunce, luna, nebesa
i všechny hvězdy slouží po všechny časy.

Chvalme našeho Pána,
syna Marie, Krále pokorných.

Jemu náleží spása, sláva
a vítězství na věčné věky.

**MOTETO PÁN JEŽÍŠ NAROZENÝ — TŘI KRÁLOVÉ — ZDÁVNA
PROROKOVÉ**

Pán Ježíš narozený v jeslech leží, v chlévě leží a mezi zvěří. Vešken svět ho radost má z jeho narození. Panno Maria, radost jsi nám spusobila, svého syna nám dala.

Tři králové ptali jsú se, kde pán Christus, kde pán Ježíš, v Betlémě na něj se ptali. Doptavše se mesiáše, dary dali i klaněli, poctivě jsú jej ctili i velebili, zlato a kadidlo i miru obětovali. Ó Jezu Christe, narozený, zplozený, a to z čisté panenky. Vesele se rozžehnali s matkú, s synem požehnali a děťatka v chlévě nechali i odjeli.

Zdávna prorokové prorokovali, že se má naroditi a zploditi z čisté panny Emanuel, jenž slove Christus. Božským způsobením a Duchem Svatým ta panenka jest počala i porodila Jezu Krista, Božího Spasitele našeho, Syna jednorozenceho, od Boha posланého lidu svému milému.

LECTIO EVANGELII FACTUM EST CUM BAPTIZARETUR

A stalo se, když byl křtěn všechn lid, byl pokřtěn i Ježíš. Když se modlil, otevřelo se nebe a sestoupil na něj Duch Svatý v tělesné podobě jako holubice. A z nebe se ozval hlas, řka: Ty jsi můj milovaný Syn, v tobě jsem nalezl zalíbení. Ježíšovi bylo asi třicet let a byl považován za syna Josefova, jehož předkové byli: Heli, Mathat, Levi, Melchi, Janai, Josef, Matathias, Amos, Naum, Heli, Nagai, Math, Matathias, Semei, Josef, Juda, Johanan, Jakob, Isaj, Abraham, Tare, Nachor, Juda, Henoch, Jared, Maleleel, Kainan, Enoš, Šét, Adam, který byl stvořen Bohem. Ježíš pak plný Ducha Svatého odešel od Jordánu.

MOTETO PRECONIA ETROCLYTA

Oslavujme v hostinách
a společným tancem
svatou Pannu.
Marii přemilé,
matce, která nebe přinesla,
ať zbožně prozpěvují vděčné
libé hlasy všech věrných kleriků.
Pro spásu všech poskvrněných
hnisem nepravosti a zločinu,
ať nás omilostní
mocí krvavého utrpení Syna,
božského reka, Ježíše Krista.

K jeho radosti
vytrhni nás, Panno panen,

z tohoto žalostného údolí,
ať se v Kristu, Pánu,
s velkým jásotem
radujeme bez konce,
a při nebeském trůnu
ho skvostnými zpěvy
uctíváme.

ANTIPHONA NIGRA SUM

Jsem černá, ale nádherná, dcery jeruzalémské, jako stany Kedaru, jako stano-vé houně Šalamounovy.

Nehledě na to, že jsem tak opálená, protože takto mě zbarvilo slunce.

V. Srdce mi překypuje krásnými slovy, přednáším králi své vyznání.

PRESIDIORUM EROGATRIX

Prosebnice záštity,
strážkyně všech věcí,
z omilostněného semene svěže kvetoucí,
buď zdráva, vznešená Panno Maria,
tobě harmonie prosebná,
pokolení stavu duchovních
ať k poctě tvé zajásá
i zástup věrných.

Ten ochraň od útoků
krutých nepřátel!
Celá jsi krásná,
jsi Boží přítelkyně,
bez vrásky stvořená,
není na tobě poskvrna.
Jsi kvetoucí růže v Jerichu,
tmavá, černá, ale krásná,
podobná stanům kedarským.

Ó, výhonku Jesseův,
jsi srpem při žních znaveným,
pevná přílbice
proti zuřivému d'áblovi.
Slituj se nad hříchy mládí,
na klenbě nebes nám uděl
pastvu života a záchrany.
Ó, Maria.

PRELUSTRI ELUCENCIA

Přejasnou září
Titána jsi ověnčena,
a tak o vůni ctností
se sladce opíráš.

Maria, květe čistoty
a vzore cudnosti,
zaháněčko zlého,
schráno božství.

R. Nad andělské kůry
Maria vyvýšená,
rozboř milostivě
pevné zdi našich hřichů.

Buď zdráva, vznešená královna,
prameni milosrdenství,
elixíre života pro nemocné,
prameni slitování pro padlé.

Podej žíznivým
nekter odpuštění,
a lék milosti těm,
jež bodá osten hřichu.

R. Eja, královno hvězd,
Maria, přímluvkyně,
rozboř milostivě
pevné zdi našich hřichů.

TRACTUS LAUS TIBI CHRISTE FILIO

Tobě buď chvála Kriste, synu Marie.
Přispěj k nám, prosíme, v tento den
a také po všechny další časy nás dobrovitě střež
a naše prosby ať k tobě dospějí.

Ó, Panno slavná, matko milostivá,
růže nádherná, hvězdo zářící,
slyš a vyslyš nás, když před tebou stojíme
a opěvujeme tě a chválíme, Maria, matko Boží milosti.

Pomoz nám, Boží rodičko, Maria!
Pros za lid laskavou prosbou,
oroduj za klérus a daruj nám útěchu.

Pros za všechny oddané ženy,

ať všechny pocíti tvůj životodárný dotek, amen,
útěchu a podporu, amen.

PLAUDE EUGE THEOTOCOS

Zaplesej přeradostně, Bohorodičko,
královno panen,
záchrano lidí, kteří v tebe doufají.

Shlédni na bídné, kteří tě chválí a neodmítej je,
ale milosrdným zrakem na ně popatři.

HYMNUS URBS BEATA JERUSALEM

Blažené město Jeruzalém
proroctvím zasvěcené míru,
zbudováno v nebesích
z živých kamenů,
anděly je korunováno
jako snoubenka svou družinou.

Nové z nebe přichází,
ze svatební komnaty,
připravené jako nevěsta
spojit se se svým Pánem.
Náměstí i jeho stavby
jsou z nejčistšího zlata.

Brány září perlami,
přidány jsou závory kované
a mocí ctností po zásluze
jimi sem přicházejí
všichni, kteří pro Kristovo jméno
na zemi trpěli příkoří.

Ti jsou jako tepáním a útlakem
vybroušené kameny,
zasazené na své místo
rukou umělcovou
a takto postaveni mají zůstat
jako součást svaté stavby.

V tomto chrámě přijmi,
Bože, naše vzývání.
Přijď a v milostivé dobrotě

příjmi oddané prosby,
hojně požehnání
nám stále uděluj.

Sláva a čest bud' Bohu,
nekonečně velikému,
v jednotě Otci, Synu
i Duchu Svatému,
bud' mu chvála a moc
po všechny věky věků.
Amen.

ANTIPHONA NIL TERRITA SUPPLICIO

Mučením nezastrašena
tak praví Fabriciovi:
modly tvých božstev
jsou démoni podsvětí,
nebesa učinil jediný Hospodin,
který je mým králem i ženichem.

V. Hospodine, v tvé moci zajásá král a nad tvou spásou se velice zaráduje.
Vyplnil jsi mu touhu jeho srdce, neodepřel jsi mu, co žádala jeho ústa.
Předešel jsi ho totiž hojným požehnáním, na hlavu jsi mu položil korunu s
drahým kamenem.
Žádal od tebe život a ty's mu ho dopřál na dlouhé věky.

MOTETO PREFULCITAM EXPOLITAM

Skvoucí se a ozdobenou
verši zhudebněnými,
Dorotu nazareánku
dnes uctívejme.

Ona af dopřeje útěchu
a pomoc strádajícím,
vyprosí a udělí
milost prosícím.

MOTETO PRESULIS EMINENCIAM

Biskupovu výjimečnost
af v obřadech a souznění
oslavují hlasy kleriků.
Oplýval totiž nejrůznějšími
ctnostmi bojovníka,
avšak svou biskupskou hodností

se pyšně nechvástal.
Co nejvýše vznesme své prosby,
aby nám Martin dopřál následovat své kroky,
on sám, silný velikán.

SEQUENTIA SACERDOTEM CHRISTI MARTINUM

Kristova kněze Martina opěvuje po celém světě obecná církev žijící v míru.
Před jeho jménem ať prchá zsinálny heretik.
Panarie ať se raduje, že zrodila takového syna.
Italie ať jásá, že ho sytila v jinošském věku.
A Galie v trojím rozkolu zápasí ve sporech o víru, v ní měl se stát biskupem.
Ať se však radují obyvatelé Tours, že mají takového otce, neboť jen jim náleželo přjmout jeho tělo zesnulé.
Jemu ať tleskají Frankové i Germáni.
V něm k nim totiž přišel sám Pán.
On v Egyptě i v krajích Řecka slavnější je než všichni učenci.
A ti, kdo se sice nemohou rovnat Martinovým zásluhám, pocitují jeho blaho-
dárný lék.
Neboť tlumí horečku, démony zahání, chromé údy rozhýbává.
Třem mrtvým jeho modlitbou navrácena živoucí těla.
Proto tě prosíme, ó, Martine, jenž jsi tolik zázraků zde vykonal.
Tak nám též Kristovu milost z nebe svou přímluvou vždy vlévej. Amen.

ROTULUM PRESULEM EPHEBEATUM

Biskupa tak blaženého,
v skvostné zbroji
Martina upřímně
oslavujme chválami.

Pozemskému malou váhu dával
k výšinám se pozvedal
a světa se zrekł,
v němž chrabře bojoval.

Ó, Martine, kdysi vojáku světa,
nyní jsi zbraní Kristovou,
spasitelův věrný,
rodu urozeného.

Rychle jsi zbudoval klášter,
v němž jsi Krista vzýval,
nic jsi nedbal ran,
jež se tí staly radostí.

Jak oddaně jsi dlel na modlitbách,
odříkal sis potěšení
a s ním i svět,
tak ti velela tvá vůle.

Ty's poznal cesty nebeské
a věděl's, že odříkáš se toho,
co jistě vezme za své,
proto buď nám ochráncem.

Ty, který sis tak podivuhodně odříkal,
pospíchal jsi od mrzkých břemen
a zcela jsi se odvrátil
od vůně jejich vábení.

Neboť tvé jednání bylo vlídné,
buď vlídný k těm, kdo tě ctí,
pros Krista, ať jsme chráněni
před nepřitelem i v budoucích časech.

Tento lid z bídy
ved k nebeským výšinám,
kde v bezpečném věku
budeme užívat nebeskou odměnu.
Amen.

Schola Gregoriana Pragensis byla založena Davidem Ebenem v roce 1987 (D. Eben absolvoval na pařížské konzervatoři obor „dirigování gregorianského sboru“ a v následující sezóně působil jako dirigent Chœur Grégorien de Paris). Schola Gregoriana Pragensis se intenzivně věnuje nahrávání a často koncertuje doma i v zahraničí (Itálie, Španělsko, Francie, Belgie, Nizozemí, Německo, Rakousko, Norsko, Švédsko, Slovensko, Maďarsko, Polsko, Izrael, Japonsko). Nahrávky souboru na CD získaly již řadu ocenění (Choc du Monde de la Musique, 10 de Répertoire, „Zlatá Harmonie“ za nejlepší českou nahrávku roku).

Práce souboru se soustřeďuje jednak na semiologickou interpretaci gregorianského chorálu podle nejstarších neumatických pramenů z 10.–11. století, jednak na uvádění gregorianských zpěvů vlastní české chorální tradice včetně rané polyfonie. Díky intenzivnímu studiu středověkých pramenů zaznívá v programech i řada unikátních nově objevených skladeb ze 13.–15. století. Další informace — www.gregoriana.cz

Pondelok 5. jún 2006

19.00 hod.

Pálffyho palác (Zámocká ul.)

Mars a Venuša

TRIO UCCELLINI

Vincent van den Ende *zobcová flauta*

Job Ter Haar *violončelo*

Gerard Blok *čembalo*

Georg Friedrich Händel (1685–1759)

Sonata in a

Larghetto – Allegro – Adagio – Allegro

Giovanni Martino Cesare (ca 1510–1667)

La Foccarina (1621)

Dario Castello (okolo r. 1600)

Sonata seconda (1621)

zo Sonate concertate in stil moderno per sonar nel organo overo spineta con diversi instrumenti...libro secondo (Benátky 1629)

Francesco Rognoni (?–1626)

„Susanne un jour“ (ca 1626)

diminúcie pre violončelo a čembalo

Antonio Vivaldi (1678–1741)

Sonata a due

Adagio – Allegro – Andante cantabile – Allegro molto

P r e s t á v k a

Unico Willem van Wassenaer (1692–1766)

Sonata in F

Grave – Allegro – Adagio – Giga. Presto

Salvatore Lanzetti (1710–1780)

Sonata no. 5 in a pre violončelo a basso continuo

Adagio cantabile – Allegro - Menuetto

Alcangelo Corelli (1653–1713)

La Follia

Trio Uccellini vo svojom programe skúma výrazové hranice baroka – mužské, virtuózne (Mars) a ženské, citové (Venuša) aspekty hudby – v tvorbe skladateľov dôverne známych a v nejednom prípade dnes takmer zabudnutých, pôsobiacich v časovom rozpätí 150 rokov.

Giovanni Martino Cesare, taliansky skladateľ a hráč na cornete, žil na prelome 16. a 17. storočia. Pôsobil na rakúskom dvore, neskôr v Udine ako dlhorčný trombonista tamojšej katedrály. Už roku 1610 ho však nájdeme na rôznych nemeckých šľachtických dvoroch, o. i. v Augsburgu a Mníchove. Jeho skladateľská tvorba, najmä skladby pre cornet a trombón, popri nich ale aj motetá, sa tešila značnej popularite súčasníkov.

Dario Castello, taliansky skladateľ raného 17. storočia a hráč na dychových nástrojoch vydal svoje skladby v dvoch zbierkach – spolu 29 dvoj- až štvorhlásnych sonát, spravidla 7–9 dielnych, s pravidelným striedením tempa, nosiacich v sebe ešte prvky staršej inštrumentálnej formy – canzony. Osobitnú záľubu mal Castello v opakovanych tónoch (stile concitato), ktoré majstrovsky a novátorsky používal vo svojej tvorbe jeho súčasník Claudio Monteverdi. V dejinách sonáty zohráva Castello významnú úlohu pri formovaní inštrumentálneho idiómu spolu s expresívnejšími skladateľmi ako boli Rossi alebo Marini. (Thomas Dunn)

Francesco Rognoni Taeggio – skladateľ, teoretik a virtuózny hráč na husliach, viole a flaute. V mladosti pôsobil v službách poľského kráľa Žigmunda III. Po návrate do Talianska žil v Miláne, o. i. ako riaditeľ inštrumentálnej hudby Princa Masserana, neskôr zastával podobný post u milánskeho guvernéra; bol rytierom a falckrábom. Podobne ako jeho otec sa zaoberal aj hudobnou teóriou a preslávil sa hudobnoteoretickou pracou *Selva de varii passaggi*, rozdelenou na časť vokálnu a inštrumentálnu; riešil v nej o. i. otázky techniky vedenia sláčika a popísal osobitnú afektívnu nástrojovú techniku hry. (S. Lattes)

Unico Willem van Wassenaer (1692 – 1766)

Noty mojich koncertov, tlačených p. Ricciottim. Tieto koncerty som komponoval v rôznych obdobiach v rozmedzí rokov 1725 a 1740. Keď boli hotové, odniesol som ich na hudobné stretnutie, ktoré som v Haagu organizoval spolu s pánom Bentinckom a ďalšími. Ricciotti hral prvé husle. Na základe môjho povolenia si potom Ricciotti urobil kópie. Po ich zhodení ma požiadal o povolenie na tlač. Spočiatku som odmietol, no po intenzívnych odporúčaniach p. Bentincka som napokon súhlasil, s podmienkou, že

moje meno sa neocitne na žiadnej kópii, a že tam uvedie svoje vlastné meno, a tak sa aj stalo. Pán Bentinck ich chcel venovať mne; to som úplne odmietol, a potom povedal Ricciottimu, aby boli venované jemu. Tak sa stalo, že tieto koncerty boli vlastne vydané proti mojej vôli. Niektoré z nich sú tolerovateľné, niektoré sú druhoradé, iné sú celkom nanič. Keby neboli vydané, snáď by som v nich bol opravil chyby, avšak iná práca mi nenechala priestor na to, aby som sa s nimi zaoberal, a vydavatela by som tým urazil.

Roku 1980 bol holandský muzikológ Alfred Dunning na výskume v knižnici paláca Twickel v Holandsku. Tu našiel partitúry šiestich koncertov s vyššie citovaným predslovom skladateľa, dávajúci odpovede na dve otázky, ktoré už dávno zamestnávali muzikológov: kto napísal tieto koncerty, a prečo sa skladateľ zatajil. Tento predstav ukázal, že autor svoju identitu ukryl po zrelej úvahе. Dunningove výskumy sú zdokumentované v publikácii *Count Unico Wilhelm van Wassenaer. A Master unmasked, or the Pergolesi-Ricciotti puzzle solved.* (Buren, 1980).

Po mnohých rokoch nesprávneho prisudzovania šiestich Concerti Armonici najskôr talianskemu vydavateľovi a huslistovi Ricciottimu, neskôr Pergolesimu, bolo možné bez akýchkoľvek pochybností stanoviť skutočnú identitu autora a objaviť aj pravdepodobnú príčinu anonymity a následných rozpakov – v jednoduchej skromnosti samotného autora!

Rodina van Wassenaer bola, a vlastne ešte stále je, jednou z najvyberanejších rodín Holandska, ktorej predkovia zanechali stopy už okolo roku 1200. Rodina pôvodne patrila k holandskej šľachte, ktorej moc a vplyv rástol počas holanského odporu voči Španielsku v rokoch 1568-1648.

Unico Willhelm sa narodil v Deldene (Holandsko) roku 1692 do rodiny generálov, admirálov a osobností s vysokými pozíciami vo vláde Nizozemskej republiky, rodiny, ktorá nadobúdala čoraz viac bohatstiev prostredníctvom sobášov i vlastných vplyvných pozícií.

Jeho otec bol generálom a neskôr diplomatom na rôznych dvoroch Nemecka, kde prekvitali luxus a umenie. Občas vzal so sebou svojich synov, ktorí boli týmito skúsenosťami bezpochyby ovplyvnení. Pobyt v Düsseldorfe a veľký okruh Nemeckom, Francúzskom a pravdepodobne aj Talianskom (1717-1718) poskytol mladému Unicovi Willemovi výrazný hudobný stimul. Bol taktiež žiakom toho času známeho čembalistu Quirinia van Blankenburg.

Po matkinej smrti pomáhala rodine teta (otcova sestra Agnes) Unico Willema a jeho staršieho brata Johana Hendrika. Agnes bola mimoriadne umelecky založená: maľovala, muzicírovala a bola vynikajúcou záhradníč-

kou. Jej najlepšou priateľkou bola Mária Stuartovna II. V zime rodina žila v Den Haagu v nádhernom dome v centre mesta, kde Johan Hendrik mal významnú umeleckú zbierku. Vlastnil niekoľko obrazov Rembrandta a Jana Steensa, ako aj veľmi obsiahlu knižnicu, ktorá sa dnes nachádza v Twickeli. Zámok Twickel, kde rodina často strávila leto, sa do rodiny dostal prostredníctvom jeho matky.

A tak okrem materiálneho blahobytu a vysokých pozícií politickej moci rodina žila v atmosfére umenia a inšpirácie. Kedže sa starší brat Johan Hendrik nikdy neoženil, Unico Willem zdedil rodinné majetky, hoci musel predať väčšinu bratových obrazov. Napriek svojmu hudobnému vzdelaniu a láske k hudbe sa Unico Willem nerozhodol pre hudobnú kariéru. Nasledoval svojho staršieho brata v diplomatických službách; od roku 1720 bol aktívny vo vysokých vojenských, obchodných a diplomatických pozících, pričom bol uznávaný vo Francúzsku rovnako ako diplomat a hudobník.

Predpokladá sa, že Unico Willem napísal svoje concerti armonici v Den Haagu, kde ich mohol zahrať spolu so svojimi priateľmi, vrátane talianskeho huslistu, vydavateľa a tlačiara Carla Ricciottihho a grófa van Bentincka, ktorému svoje concerti venoval.

Ricciotti bol známy aj ako Charles Bachiche. V Den Haagu bol členom francúzskej opernej spoločnosti (1705-1725), ktorej sa stal aj riaditeľom. Roku 1740 mu bol poskytnutý patent na tlač šiestich koncertov, o ktorých dnes už vieme – hoci boli vydané anonymne –, že sú práve Concerti Armonici Unico Willema. Neskôr, roku 1755, ich vydal aj londýnsky tlačiar a vydavateľ John Walsh, ktorý ich prisúdil Carlovi Ricciottimu predpokladajúc, že anonymné koncerty nie sú dostatočne kommerčné, čím spôsobil rozpaky muzikológom v nasledujúcich obdobiach.

Salvatore Lanzetti (1710–1780), taliansky violončelista a skladateľ, študoval v Neapole. Pôsobil v dvornej kapele v mestečku Lucca a od roku 1727 v službách Vittoria Amadea II. v Turíne. Popri tom hojne cestoval po celej Európe. V rokoch 1730–1754 žil a pôsobil v Londýne, kde žal veľké úspechy a svojou umeleckou činnosťou prispel k rastu popularity violončela v tejto krajine. Do Talianska sa vrátil až roku 1760, na svoj post v kráľovskej kapele v Turíne.

Do roku 1980 ignorovaný Lanzetti celú generáciu pred Boccherinim anticipoval emancipáciu violončela z jeho takmer výlučne basovej funkcie do oblasti sólovej hry. Jeho požiadavky na techniku hry vo violončelových skladbách sa rovnali požiadavkám benátskych sólových huslových koncertov: dvojhmaty a nové vedenie sláčika aplikované v Lanzettihho skladbách

posunuli violončelovú hru na v tej dobe nezvyčajnú úroveň. Lanzetti napísal a vydal niekoľko sérií violončelových sonát s basom a napísal pedagogický traktát *Principes ou l'application de violoncelle par tou les tons.* (G. Salvetti)

TRIO UCCELLINI založili roku 1987 traja hudobníci s nekonvenčným prístupom k hudbe 17. a 18. storočia. Súbor nesie meno talianskeho skladateľa 17. storočia Marco Uccelliniho (1603–1680), ku ktorého podivuhodnej, spontanejnej a emocionálnej hudbe pociťovali jeho členovia osobitnú afinitu. Názov „Uccellini“ – v talianskom jazyku „vtáčiky“ – okrem toho reprezentuje slobodu a inšpiráciu, o ktorú im išlo predovšetkým. TRIO UCCELLINI sa v holandskom hudobnom živote predstavilo prostredníctvom kompaktného disku, ktoré malo mimoriadny ohlas v médiách. Následne súbor vystúpil na veľkých európskych festivaloch a na koncertných zájazdoch v Južnej Amerike, Afrike a Juhovýchodnej Ázii. Ostatné CD, na ktorom súborom zaznamenal svoje najobľúbenejšie diela 18. storočia, získalo najvyššie ocenenie holandského magazínu pre klasickú hudbu Luister.

Kritika osobitne oceňuje živú a vysokú interpretačnú úroveň súboru, jeho bezchybnú intonáciu a skvelú tímovú prácu.

Vincent van den Ende ukončil svoje štúdiá „summa con laude“ ako sólista na Utreckom konzervatóriu, kde študoval pod vedením Baldricka Deerenberga a Marion Verbruggenovej. Je autorom viacerých kníh o historickej dychových nástrojoch. Vyučoval na Rotterdamskom konzervatóriu a spolupracoval so súbormi Combattimento Consort, Musica ad Rhenum a s Královským Concertgebouw orchestrom.

Violončelista **Job ter Haar** študoval na Královskom konzervatóriu, kde jeho pedagógmi boli René van Ast, Lidewij Scheifers a Anner Bijlsma. Zúčastnil sa aj na majstrovských kurzoch u Heinricha Schiffa a Valentina Berlinského. Po získaní diplomu sólistu sa začal venovať výlučne komornej hudbe všetkých žánrov. So súborom Musica ad Rhenum a s Ives Ensemble realizoval veľký počet nahrávok a koncertoval na celom svete.

Gerard Blok študoval hru na čembale u Gustava Leonhardta, kompozíciu u Tona de Leeuwa na Amsterdamskom konzervatóriu. Po získaní diplomu sólistu koncertoval v Nizozemsku i v zahraničí, po ukončení štúdia hudobnej teórie na Královskom konzervatóriu v Den Haagu sa stal pedagógom na Utrechtskej akadémii umení.

Streda 7. jún 2006

19.00 hod.

Pálffyho palác (Zámocká ul.)

Mozart

MARIA THERESIA ENSEMBLE

začína

Marek Newiedział a Marcel Plavec *hoboje*

Róbert Šebesta *umelecký vedúci, klarinet*

Ronald Šebesta *klarinet*

Herbert Faltynek a Andreas Fink *basetové rohy*

Krzysztof Lewandowski a Fraude Kotek *fagoty*

Viliam Vojčík, Rudolf Linner,

Grzegorz Ziolo a Marek Kuc *rohy*

Tibor Nagy *kontrabas*

+ POPSOČ

Wolfgang Amadé Mozart (1756–1791)

Serenáda – Gran Partita KV 361

pre 2 hoboje, 2 klarinety, 2 basetové rohy, 4 rohy, 2 fagoty a kontrabas

Largo, Allegro molto – Menuetto, Trio I.a II. – Adagio – Menuetto,

Trio I. a II., Allegretto – Romanca. Adagio – Tema con variazioni –

Rondo. Allegro molto

Wolfgang Amadé Mozart – „kráľ“ roku 2006, zatieňujúci, čiastočne neprávom, celý rad ďalších významných „jubilantov“, je zároveň – svojím portrétom i menom – zneužívaný na trhové ciele v nespočetných, hlboko pod hranicou vokusu sa pohybujúcich „výtvarných dielach“ na potravinách, textíliach i spomienkových predmetoch v neuveriteľnej vynaliezavosti a kvantite; rovnako je však zneužívaný aj neuveriteľnými úpravami, presnejšie: znetvoreniami svojich diel, a to neraz i v podobe „presnej“, teda neupravovanej znejúcej podobe originálu, zato však „interpretáciou“ znehodnotenej, Mozart však zažíva v tomto roku, naďalej, aj akúsi renesanciu. Po prvý raz sa dostáva širšej pozornosti nielen jeho dielu, ale aj jeho osobnosti, zdeformovanej mýtami a legendami, neustále tradovanými omylmi a výmyslami, ktoré nemali opodstatnenie v nijakých skutočnostiach – osobných, spoločenských, historických ani politických.

Jeho jedinečnému nadaniu sa dostalo hojnej podpory rozsiahlym vzdelaním, rozhľadom, skúsenosťami, neúnavným záujmom o všetko dianie, vrátane politiky, a celkom jednoznačným postojom vo veciach osobných i verejných, čo sa rovnako jednoznačne prejavilo v jeho kompozičnej tvorbe, o. i. napríklad aj vo výbere námetov opier (pokiaľ nešlo o presne stanovené objednávky) a v spôsobe ich spracovania. Neuveriteľné penzum práce, ktoré absolvoval počas celého života a ktoré nesporne viedlo k oslabeniu jeho organizmu, bolo spojené s potrebou kvalitného života, vrátane zábavy i luxusu, no aj so sociálnym čítenským. Vedomý si svojej ceny zároveň uznával a obdivoval autority, pokiaľ boli podložené pravými schopnosťami, vedomosťami a pracovnými či tvorivými výsledkami. Najvernejšie zrkadlo jeho osobnosti poskytuje Mozartova rozsiahla, často veľmi osobná, ľudská i vtipná korešpondencia, ktorá aj dnešného čitateľa zaujme originálnymi, jasnými a presnými formuláciami, láskavosťou, no aj netoleranciou voči nadutosti a neschopnosti.

Zakotvenosť Mozartovej hudby v tradícii, o ktorej sa tak málo hovorí v zrkadle jeho geniálnej, nikdy nevysýchajúcej inšpirácie a invencie, sa prejavuje v celej jeho tvorbe, poznačenej nielen najaktuálnejšími kompozičnými smermi (spomeňme o. i. len dobovú aktuálnosť talianskej inštrumentálnej i vokálnej hudby či francúzskeho inštrumentálneho štýlu), ale aj štúdiom a znalosťou hudby predchádzajúcich období; stačí spomenúť napríklad Mozartovu úpravu Händelovho Mesiáša, či jeho dlhodobý záujem o Bachove diela a – už v období plnej osobnej i kompozičnej zrelosti a slávy – neúnavné precvičovanie kontrapunktu, resp. fúg. Bez toho všetkého by napriek neopakovateľným osobným danostiam nebol Mozartom, akého aj dnes poznáme a vždy znova obdivujeme...

Dni starej hudby vzdávajú hold tomuto velikánovi európskej kultúry

primerane neveľkému časovému priestoru, ktoré majú k dispozícii. Dramaturgickým zámerom bolo pritom uviesť diela menej známe, osvetľujúce Mozartovu osobnosť z iného zorného uhla ako dôverne známe, veľkolepé Rekviem či veľké opery, orchestrálné skladby a pod.

Jednou z možností „iného“ zorného uhla je aj nemenej veľkolepá *Serenáda-Partita pre 13 dychových nástrojov*, ... veľká dychová hudba celkom osobitého druhu, komponovaná pánom Mozartom.“ Takto avizoval časopis Wiener Blättchen program veľkej akadémie v Národnom Dvornom divadle pri Korutánskej bráne, ktorá sa konala 23. marca 1784. Jej hlavným aktérom bol slávny klarinetista Anton Stadler, pre ktorého možno Mozart svoju veľkú dychovú serenádu napísal. A nadšená recenzia po konci svedčila o obrovskom úspechu diela: „Ó, bolo to efektné – nádherné a veľké. Znamenité a vznešené!“ Z tejto recenzie vieme aj to, že na tejto akadémii zazneli len štyri zo siedmich častí diela a muzikológia sa zatiaľ nezhodla na tom, kedy bolo ukončené kompletné dielo. Do úvahy prichádzajú, na základe použitého papiera, roky 1781 až 1788. Výrazové roviny a kompozičné majstrovstvo tejto Serenády sú také širokospektrálne, na jednej strane dokumentujúce tvorbu ranných osemdesiatych rokov a na strane druhej anticipujúce tóny dôverne známe z neskoršieho obdobia (čo, pravda, samo o sebe ešte nie je legitimáciou neskoršieho vzniku), že pri- púšťajú rôzne možnosti. Faktom zostáva, že svoj vlastnoručný zoznam diel začal Mozart písť 9. februára 1784 a v ňom sa nenachádza naša Serenáda. Že by bol štyri časti, ktoré zazneli na uvedenej akadémii, napísal už skôr, a možno až o niekoľko rokov neskôr dielo doplnil o ďalšie tri časti, no už ho nezapísal ako nové do svojho zoznamu?

Nech už je akokoľvek, z radu Mozartových kompozícií pre dychové súbory (prevažne divertimentá a tri serenády) je táto rozsahom, obsadením i obsahom jednoznačne najvýznamnejšia, ďaleko prekračujúca dobový i Mozartov štýl dychových hudieb. Obvyklé obsadenie klasickej veľkej dychovej harmónie (2 hoboje, 2 klarinety, 2 rohy a 2 fagoty) je tu rozšírené o 2 basetové rohy (Mozart ich v tomto diele použil po prvý raz), o ďalšie 2 rohy a o kontrabas/veľké violone. Názov Gran Partita, napísaný na autografe cudzou rukou, pravdepodobne zamýšľaný ako žánrové určenie, sa postupne stal vlastným názvom diela. Mozart sa v ňom prejavil ako majster tematického dialógu, rozdeleného do najrozmanitejších nástrojových zoskupení či sól vytvárajúcich nekonečné množstvo kontrastných plôch, nielen tematických, ale aj harmonických, farebných a výrazových. Podobne ako spravidla Haydn, začína Mozart pomalým úvodom (Largo). Ďalšia pomalá časť (Adagio) – tretia časť v poradí – je sama osebe zázrakom: skladateľ tu využil všetky výrazové možnosti dychových nástrojov,

a to najmä v temných, démonických polohách, tak veľmi pripomínajúcich Dona Giovanniego. Ďalšia pomalá časť – prekrásna Romanca – sa nesie v atmosféri pomalých častí Mozartových klavírnych koncertov. Oba menuety majú dve triá; šiesta časť je variačná a záverečné Rondo má charakter veľkých, rozšafných, iskrivých Mozartových operných finále.

MARIA THERESIA ENSEMBLE je mladšou sestrou súboru Maria Theresia Harmonie, ktorý vznikol roku 1997 z podnetu mladých hudobníkov – hráčov na dobových dychových nástrojoch pôsobiacich v stredoeurópskom priestore. Súbor uvádza komornú hudbu pre dychové nástroje, prípadne v kombinácii s inými, napríklad klávesovými alebo sláčikovými nástrojmi. Obsadenie je vždy medzinárodné – podľa aktuálneho repertoáru a jemu zodpovedajúcemu obsadeniu. Na dnešnom koncieste tvoria jeho členov hudobníci zo Slovenska, Rakúska a Poľska.

ANTON POPOVIČ študoval na Konzervatóriu v Bratislave hru na trúbke a na bicích nástrojoch a dirigovanie na Vysokej škole muzických umení v Bratislave (prof. Ladislav Slovák, Bystrík Režucha). Na Královskom konzervatóriu v Haagu navštievoval kurzy dirigovania (Jac van Steen, Ed Spanjaard, Jan Boogarts), kompozície (Louis Andriessen) a kurzy zamerané na interpretačnú prax starej hudby (Jan Kleinbussink). Je aktívny ako skladateľ, aranžér i producent.

Ako dirigent spolupracoval so Štátnej filharmóniou Košice, Štátnej filharmóniou Brno, so Štátnej operou Banská Bystrica, Teatrom Nowym Łódź, Komornými sólistami Bratislava, Komorným orchestrom mesta Bratislavu Cappella Istropolitana, Cameratou Instrumentale Berlin, Symfonickým orchestrom VŠMU, súborom pre súčasnú hudbu VENI, Group 180 a ī. Koncertoval na Dňoch starej hudby v Bratislave, na Bratislavských hudobných slávnostach, na Večeroch novej hudby, na festivale súčasnej hudby Melos-Étos, na Dňoch Európy, na Stredoeurópskom festivale v Žiline, na festivale Concentus Moraviae, na Medzinárodných slávnostach starej hudby v Prahe, na festivale v Českom Krumlove, na festivale v Chorine atď.

Pre vydavateľstvo Slovart Records realizoval nahrávku Barkaroly Vladimíra Godára (Komorní sólisti Bratislava, Jozef Lupták - violončelo) a profilové CD Petra Zagara (Camerata Bratislava, Komorní sólisti Bratislava), pre nemecké vydavateľstvo Chistophorus dve CD s barokovou hudbou (Komorní sólisti Bratislava, Camerata Instrumentale Berlin, Joachim Schäfer - trúbka). Spolupracoval aj na dvoch CD Pavla Hammela a dirigoval niekoľko úspešných nahrávok hudieb k filmom.

Hugo von Montfort (1357–1423)

Ich fröw mich

Anonymous okolo 1400

Chominciamento di gioia

Burggraf von Lienz (polovica 13. stor.):

Es gienc ein Jungfrauw

Estampie na Hellefiur

Rumelant/Frauenlob (pred 1260–1318)

Der wibe name großer ist

Lorenzo da Firenze (pred 1340–1372)

Sento d'amor

Johann von Bopfingen (okolo 1400)

Man siecht läuber

Frauenlob (pred 1260–1318)

Im Würgendrüssel Frauenlobs

Estampie

Walther von der Vogelweide (ca. 1170–ca. 1230)

Nu alrest lebe ich mir werde

P r e s t á v k a

Manuskript Harley (13. stor.)

Nota

Friedrich von Sonneburg (2. polovica 13. stor.)

Ich sünge gerne hübschen sanc

Hermann Damen (ca. 1255–1307/1309)

Reymar, Walter, Robyn, Nithart

Anonymous okolo 1400

Saltarello

Robyn/ Rubin (13. stor.)

Nieman tzu fro sol prysen

Anonymous okolo 1400

Troto

Hawart (2. polovica 13. stor.)

Nun kius ich

Friedrich von Sonneburg (2. polovica 13. stor.)

Verschamter munt

Anonymous Taliansko 14. stor. (London BL 29987)

Tre Fontane

Neidhart (ca. 1190–ca. 1245)

Meie din

Tirolsko, severne i južne od Álp, bolo v stredoveku významnou literár-nou oblasťou. V Južnom Tirolsku vznikli a odohrali sa rôzne diela hrdin-skej epiky o Dietrichovi von Bern, tu, na zámku Runkelstein pri Bolzane nájdeme najväčšiu európsku zbierku fresiek zobrazujúcich výjavy z celej stredovekej epickej literatúry, teda nie iba z nemeckého jazykového prost-redia. Dôležité rukopisy strednohornonemeckej literatúry boli napísané práve v Južnom Tirolsku, o. i. v Sterzingu, v Neustifte či v Bolzane alebo jeho okolí.

A predovšetkým: z Južného Tirolska pochádzal nielen najvýznamnejší nemecky hovoriaci autor piesní neskorého stredoveku Oswald von Wolkenstein, ale aj ďalší autori piesní sú spojení s touto oblastou, resp. sa dostali prostredníctvom modernej literárnej vedy do vzťahu s týmto regió-nom. Program súboru Unicorn prezentuje prierez stredovekou spievanou lyrikou, ktorú možno dať do úzkej súvislosti s Južným Tirolskom: na jed-nej strane ide o „Minnesang“ v užšom zmysle, čiže o ľubostnú lyriku, na druhej strane o piesne politické, etické a o piesne s tematikou morálky a náboženstva, medzi ktorými je aj pútnická pieseň anonymného autora z obdobia moru. Prevažne ide o „dvorné“ piesne, ktoré boli pôvodne spie-vané na veľkých a malých dvoroch a na rôznych hradoch, neskôr aj v roz-máhajúcich sa mestách, teda o „hübschen sanc“ (hübsch v strednohorno-nemeckom jazyku = höfisch v modernej spisovnej nemčine = dvorný spev).

Mnohí básnici-speváci, medzi nimi takí významní ako Walther von der Vogelweide a Oswald von Wolkenstein, tvorili ľubostnú lyriku i piesne sú tematikou. Všetci stoja na pôde širokej tradície nemeckej monodic-iesne vrcholného a neskorého stredoveku: dôležitou súčasťou boli už „Minnesangom“ nazvané ľubostné piesne. U mnohých autorov už nemožno rozhodnúť, či boli „spevákmi z povolania“ (ako napríkla

Walther von der Vogelweide) alebo šľachticmi (ako Oswald von Wolkenstein), resp. občanmi, ktorí okrem iného skladali aj piesne.

Stredoveká lyrika bola určená pre spievaný prejav. Pôvodne autori pravdepodobne prednášali svoje básne/piesne sami, neskôr ich prevzali do svojho repertoáru aj iní hudobníci. Napriek tomu však boli tieto piesne už asi od samého začiatku aj zaznamenávané. Vysoko prevažujú záznamy textov piesní, kym rukopisy, obsahujúce aj záznam melódie, sú zriedka vejšie. V dvoch prípadoch sme podľa dobrého stredovekého zvyku prevzali melódiu z metricky podobne stavanej piesne (odborne sa tento postup nazýva kontrafaktúrou).

Rôzne interpretácie piesní už aj v stredoveku zneli rôzne, keďže tempo, inštrumentálny sprievod, výraz a rytmus sa prenechávali hudobníkom, ktorí interpretovali piesne s istou dávkou improvizácej slobody. Práve z tohto dôvodu bol veľmi dlho zaznamenávaný len priebeh melódie, bez ďalších údajov. Dnešní hudobníci, z teoretických prameňov znali problematiku dobového metra, rytmu a interpretačnej praxe, sa musia do tejto tradície vcítiť. Každá ich interpretácia ponúka len jednu možnosť predvedenia, tú, ktorá sa im javí ako najlepšia, no s plným vedomím existencie radu ďalších možností.

Ešte niekoľko slov k výslovnosti strednohorononemeckého jazyka: v tej dobe neexistoval záväzný pravopis pre pisateľov, ale len isté lokálne tradície a zvyklosť. V záujme lepšej zrozumiteľnosti moderní vydavatelia viac-menej graficky „normalizovali“ tieto texty, a preto vyzerajú tlačené piesňové texty, prevzaté z týchto vydanií, trochu odlišne. Presná výslovnosť textov dnes už nie je rekonštruovateľná: nesporne bola výrazne ovplyvnená lokálnym prízvukom či nárečím, a zaiste sa blíži dnešným dialektom v južnej časti nemeckej jazykovej oblasti. Pre tento projekt používame takú výslovnosť starých textov, ktorá sa vyhýba všetkému cudzorodému či afektovanému.

Preklady pochádzajú buď zo starších publikácií, alebo boli špeciálne preložené tímom pracovníkov Interdisciplinárneho centra stredovekých štúdií na Univerzite v Salzburgu (Ulrich Müller, Margarete Springeth, Ruth Weichselbaumer).

Ulrich Müller

Hugo von Montfort Ich fröw mich

Gróf Hugo V. von Montfort (1357-1423) pôvodom vysoký šľachtic pochádzal z Vorarlbergu a zohrával v politike všetkých habsburských krajín dôležitú úlohu. Podobne ako Oswald von Wolkenstein bol členom elitného Rádu drakov, založeného kráľom Žigmundom. Jeho piesne s témami lásky, náreku nad hriechom, moralizovania sa zachovali v nádhernom rukopise, ktorý objednal kráľ (dnes uložený v Univerzitnej knižnici v Heidelbergu). Melódie nepochádzajú na rozdiel od dobových zvyklostí od samého básnika, ale od istého Burka Mangolta; sčasti sa zachovali v spomínanom rukopise.

Ich fröw mich gen des abends kunft der
nacht,
wenn si herslichen tuot.
das machet als ir lieb vernunft,
davon so han ich hohen muot,
das ich ir güet solt sehen an,
fröwt si mich nit die rain,
die zart, so wer ich gar ain hürnin man.

Ain glöggli man erklenket sus,
darnach hör ich ains hornes ton,
ain halsen und ain lieplich kuss,

das wird uns baiden nun ze lon.
wann schaiden das tuot also we,
und gedecht ich nit hinwider ze kom,
so wer mins senens dester me.

Mit züchten schön gar an gever,
dabi so mug wir wol bestan,
sait ieman davor andre mer,
da beschicht uns gar ungütlich an.
Venus und och Jupiter die gand vor der
sunnen,
damit so vert der tag daher.

Burggraf von Lienz Es gienc ein juncfrou minneclich

U tohto básnika a speváka sa jedná pravdepodobne o Burggrafa Heinricha von Lienz (Východné Tirolsko) z polovice 13. storočia. V Heidelberskom rukopise sa od neho zachovali dve 'denné piesne' bez melodií. Pieseň Ez gienc nerozpráva len o rannej rozlúčke, ale aj o tom, čo predchádzalo tajnej ľubostnej noci, tu zjavne mladej šľachtickej dámy, teda nie vydatej ženy, s jej rytierskym milencom. Podobne ako v mnohých iných 'denných piesňach' sa zjaví postava strážcu, ktorého hlavnou funkciou je včas zobudit milencov, aby rytier nebadane mohol opustiť komnatu dámy. Z reality je známe, že takéto nelegitímne vzťahy s mladými šľachticnými alebo s vydatými dámami môžu byť pre oboch zúčastnených nebezpečné, kedže otec, brat alebo manžel by sa mohli so zbraňou alebo pred súdom postarať o zachovanie svojich 'majetkových práv' alebo o čest rodiny. V rukopise nasleduje ešte ďalšia strofa, kde sa dej odvoláva na rozlúčku od križiaka.

Namiesto nezachovanej originálnej melódie sa tu používa vhodná melódia z Mondsee-Viedenského rukopisu (15. storočie).

Text/ melódia: Kraus 1978/ Jammers 1963

Ez gienc ein juncfrou minneclîch
zem wahter an die zinne stân:
'wahtaer, wis hôhes muotes rîch:
sehst ieman tougen zuo dir gân,
sô sprich vil lîse "wer gêt dâ?"
und och niht frevenlîche gar.
sprech er dann balde zuo dir "jâ",
sô wizzest daz er rehte var.
du winke im an daz vensterlîn;
des lônet dir diu frouwe mân.'

Diu wîle was niht lanc dar nâch,
der hôchgelope der kam sâ.
dem wahter was zer miete gâch,
er sprach vil balde "wer gêt dâ?"
"daz bin ich der der minne gert:
wachtaer, du hüete hôh embor."
"ir mügt wol sîn der minne wert.
stêt eine wîle noch dâ vor."
ein in verlâzen wart im kunt.
er kuste ir rôsenrôten munt.

"Der morgen niht erwinden wil",
sô sanc ein wahter alsô wol,
"swer langer slâfet, dest ze vil.
ich warne als ich von rehte sol.
unschuldic wil ich sân dar an,
sol zwein gelieben iht geschehen.
den tac nieman erwenden kan.
ich sihe den morgenstern ûf brehen
vil liehte als er noch dicke tuot.
nu wache, ein ritter hôchgemuot!"

Diu saelderîche sêre erschrac,
dô sî vernam diu maere alsô.
'nu wol ûf, ritter, ez ist tac!'
sô sprach diu minneclîche dô.
'du lâ mich dir bevolhen sîn
als dû mir bist für alle man:
bî mir hân ich daz herze dñn,
des mânen ich dir vil wol gan.
dem hôhsten gote bevilhe ich dich:
ein scheiden von dir riuwet mich.'

Eine junge schöne Dame ging hin
zum Wächter auf der Zinne:
,Wächter, zeige edle Gesinnung:
Siehst Du jemanden heimlich zu Dir
kommen,
dann frage ihn leise ,Wer kommt da?';
und keineswegs feindselig.
Und sagt er dann zu dir schnell ,Ja',
dann wisse, daß er zu recht kommt.
Führe in zu dem kleinen Fenster, und
Deine Herrin wird es Dir lohnen."

Es dauerte nicht lange,
bis der so Gelobte kam.
Der Wächter war begierig auf seine
Belohnung,
,Ich bin es, der die Liebe sucht:
Wächter, nun führt mich hinauf!'
,Ihr verdient Liebe.
Wartet noch eine Weile davor.'
Er wurde eingelassen,
und er küsste ihren rosenroten Mund.

,Der Morgen will nicht säumen,"
so sang der Wächter zuverlässig,
,„wer zu lange schläft, tut zuviel.
Ich warne, wie ich soll.
Keine Schuld will ich daran haben,
falls zwei Liebenden etwas zustößt.
Den Tag kann niemand abwenden.
Ich sehe den Morgenstern aufleuchten,
so hell, wie er es immer tut.
Nun wache auf, edler Ritter!"

Die Glückliche erschrak sehr,
als sie diese Worte hörte.
,„Auf, auf, Ritter, es ist Tag",
sagte die Schöne da.
,Lass mich Dir befohlen sein,
wie Du es mir über alle anderen
Männer bist:
Ich habe Dein Herz bei mir,
und ich schenke Dir das meinige dafür.

Urloup der ritter dô genam
von der vil lieben vrouwen sîn
als ez den senelîchen zam,
den wart von minnen jámer schîn.
ein lieplîch wehsel dâ geschach.
mit mangem kusse de ergienc.
ir herze im durch daz sine brach,
mit armen er sî umbevienc.
nâch liebe kumt et dicke leit.
von danne schiet der helt gemeit.

Dem höchsten Gott empfehle ich Dich.
Die Trennung von Dir schmerzt mich.‘

Der Ritter verabschiedete sich da
von seiner lieben Herrin,
wie es für die Verliebten notwendig
war, und
denen brachte die Liebe Jammer.
Ein liebevolles Umarmen geschah da,
und dazu gab es viele Küsse.
Ihr Herz drang in sein Herz ein,
und er umfing sie mit seinen Armen.
Nach Liebe kommt immer Leid.
Der edle Held musste von ihr scheiden.

U.M.

Rumelant/ Frauenlob Der wibe name grozer ist dan vrouwen lob

‘Frauenlob’ je oslavná prezývka vo svojej dobe (okolo roku 1300) mimoriadne slávneho Heinricha von Meißen. Scestovaný básnik a spevák bol roku 1299 v Južnom Tirolsku, kde od Vojvodu Korutánskeho dostal väčšiu sumu peňazí. Jeho jazykovo veľmi komplikované a štýlovo jedinečné piesne a strofy zahŕňajú tematicky celý repertoár strednohornonemeckej lyriky. Rad strof sa zaobrá scholastickým spôsobom vzťahom ženy (strednohornonemecky = ‘wip’) a dámy, panej (novohornonemecky = ‘frouwe’!), teda vnútornými hodnotami a spoločenským postavením. Pritom Frauenlob argumentuje, že ‘frouwe’ je ten pravý čestný titul.

V tu predvedenej strofe reaguje Frauenlobov spevák-kolega, s veľavravným menom Rumelant (‘Räum’-das-Land’ = vyprac krajinu), celkom vo Frauenlobovom štýle a vyjadruje protikladný názor. Rumelant sa pohyboval podobne ako Frauenlob po celom nemeckom jazykovom prostredí a občas bol - ako Regenbogen – v istom vzťahu k bavorskému Vojvodovi Ludwigovi II. Text a melódia sa nachádzajú v jenskom rukopise piesní, kde je Rumelantova odpoveď vnútri Frauenlobovho diela; ide teda výslovne o reakciu na slávneho speváka.

Text/ melódia: Karl Stackmann/ Karl Bertau 1981.

Der wibe name grozer ist dan vrouwen lob.
kleine oder grob,
kurz oder lanc genennet,
swie manz joch bespennet,
sint vrouwen wib, wib vrouwen lib. kie-

Die Bezeichnung Frau ist größer als das Lob der Damen,
im Kleinen oder Großen,
kurz oder lang,
wie immer man es auch betrachtet:
Damen sind Frauen, Frauen den

set unde erkennet:
wie möchten vrouwen wib gesin, die
wib enweren vrouwen?
Unvrouwen unde unwib ist vil. waz
wil ich des
gemeldet? wes
möchte ich die baz der sprüche,
daz ich rüge ir brüche?
ir wandelname, ir wanc, ir we, ob daz
vor mir krüche,
doch sünge ich guter wibe lob, der
pris nie wart verhouwen.
Man glose ez hin, man glose ez her,
mit reinen wiben ich gewer
wol vrouwen, der
mut hat die ger,
daz ere in ir becher mer.
ungerne ich solcher hulde enber.
wib ist ir erste name, da von sint
vrouwen uf gebrouwen.

Damen lieb. Betrachtet und erkennt:
wie können Damen Frauen sein, wenn
die Frauen nicht Damen wären?
Nicht-Damen und Nicht-Frauen gibt
es viele. Was will ich dazu
sagen? Was könnte ich über sie
Besseres sagen,
als dass ich ihre Mängel rüge?
Auch wenn ich ihren schlechten Ruf,
ihr Schwanken und ihr Leid direkt vor
Augen hätte,
so sänge ich doch das Lob der guten
Frauen, deren Preis nie beschädigt
wurde.
Man bedenke es hin, man bedenke es
her:
mit den reinen Frauen verteidige ich
auch die
Damen, die
danach streben,
dass ihr guter Ruf
in ihrem Becher sich mische.
Ungern würde ich auf solches
Wohlwollen verzichten.
'Frau' ist ihr ursprünglicher Name,
daraus sind dann 'Damen' geschaffen
worden.

R.W.

Johann von Bopfingen Man sicht läuber

Man sicht läuber töuer
vor dem walde palde reisen,
greisen sicht man perg und tal.
fal überal stet noch maniger hande
sumerkleider,
vögelein singen, klingen ist verstöret,
höret winde swinde wehen durch den
wald.
kalt, ungestalt sten nu perg und anger,
auen leider.
(ach!) winter lang,
dein getwang machet krank

sunder wank sumerliche schöne,
das ir gelbe farbe muß verpleichen,
weichen. losen rosen müssen jarlang.
me we kalter sne,
du pist one maß in auen höne.

Vor die were swere
jarlang weibes leibes dicke plicke
ist wol ein meientag,
ach! wer gesach pesser freude,
dann pei zarten weiben
wie doch eine reine fraue prenget,

zwenget herze smerze mir vil senden
 man,
 kan nun mich lan one trost,
 und muß auch also peleiben. roter
 mund ,
 tu mir kund freuden fund zu aller
 stund,
 hab mich dir vor eigen! gar von leide
 scheide,
 mir nicht wenke, denke süße grüße!
 lieblich zu mir sprich,
 sich davon ich leib und herze,
 das dient dir ganz vor eigen.

Solt ich tummer kummer

durch dich meiden leiden?
 meren, seren mir den sweren mut,
 traut fraue gut?
 das verkere mir zu liebem heile.
 tu mich lere swere!
 fraue, mache swache meine peine,
 freue mir den leib!
 pleib, seliges weib,
 fest an mir mit ganzer minne teile.
 füge an mir, fraue, schier sulche gir,
 so das wir lieblich uns gezweien,
 so die sunne wunne garwe. lone schone,
 heure, steure mich aus sorgen far.
 zwar, wo ich far,
 dir sing ich, lieb, in ganzen freuden.

Walther von der Vogelweide Nu alrest lebe ich mir werde

Walther bol už za svojho života uznávaný ako vynikajúci autor piesní a túto povesť si zachoval až do dnešných dní. Veľká časť jeho piesní spadá do obdobia krátko pred rokom 1200 a do prvej tretiny 13. storočia. Vytvoril nielen piesne o láske, o správnom a nesprávnom spôsobe života ako aj nábožné piesne, ale je aj prvým významným autorom politických piesní. Jeho hrob sa nachádza pravdepodobne vo Würzburgu; miesto jeho narodenia nie je jednoznačne známe. V zmysle akéhosi druhu ‘politického mýtu’ sa Walther počnúc 19. storočím úzko spája s Južným Tirolskom (s Vogelweiderhofom na Lajenskej bažine), a naozaj sa odvtedy ‘stal’ juhotirolským bardom – nehladiac na stredovekú realitu. Waltherova Križiacka pieseň, ktorá vznikla pri príležitosti križiackej výpravy cisára Friedricha II (1227/1228), oslavuje Palestínu ako svätú zem vďaka pôsobeniu Krista: tri náboženstvá sa prú o ňu, ale - podľa vtedajšieho názoru – Boh ju daroval kresťanom. Pieseň sa zachovala vo viacerých rukopisných zbierkach s rôznym počtom a rôznym zoskupením strof, raz spolu s melódiou.

Text/ Melodie: Moser/ Müller-Blattau 1968

Nu alrest lebe ich mir werde,
 sit min sündic ouge siht
 daz reine lant und ouch die erde,
 den man so vil eren giht.
 mirst geschehen des ich ie bat,
 ich bin kommen an die statt,
 da got mennischlichen trat.

Jetzt erst lebe ich richtig,
 seitdem mein sündiges Auge
 das Heilige Land und die Erde sieht,
 von der man so viel Ehrenvolles sagt.
 Mir ist zuteil geworden, worum ich
 immer gebeten habe:
 Ich bin an diejenige Stätte gekommen,
 wo Gott als Mensch wandelte.

Schoeniu lant rich unde here,
swaz ich der noch han gesehen,
so bist duz ir aller ere.
waz ist wunders hie geschehen!
daz ein magt ein kint gebar
here ubr aller engel schar,
was daz niht ein wunder gar?

Hie liez er sich reine toufen,
daz der mensche reine si;
do liez er sich herre verkoufen,
daz wir eigen wurden fri.
anders w_ren wir verlorn;
wol dir, sper, kriuz unde dorn!
we dir, heiden, deist dir zorn!
Do er den tievel do geschande,
daz nie keiser baz gestreit,
do fuor er her wider ze lande:
do huop sich der juden leit,
daz er herre ir huote brach,
und daz man in sit lebendic sach,
den ir hant sluoc unde stach.

Kristen, juden unde heiden
jehent daz diz ir erbe si.
got sol uns ze reht bescheiden
durch die sine namen dri.
al diu welt diu stritet her:
wir sin an der rehten ger:
reht ist daz er uns gewer.

Schöne Lande, reich und herrlich,
was ich davon bisher gesehen habe,
die übertriffst Du alle weit.
Denn was für ein Wunder ist hier geschehen!
Dass (nämlich) eine Jungfrau ein Kind gebar,
herrschend über alle Engelscharen,
war das nicht ein vollkommenes Wunder?

Hier ließ er, obwohl er rein war, sich taufen,
damit auch der Mensch rein sei.
Dann ließ er sich hier verkaufen,
so daß wir Leibeigene frei wurden.
Anderenfalls wären wir verloren gewesen.
Heil dir, Speer, Kreuz und Dornenkrone!
Weh dir, Heidenschaft, daß dir das Zorn bereitet!

Nachdem er den Teufel besiegt hatte
- besser als jemals ein Kaiser gestritten hat -,
da kam er zurück auf die Erde.
Und es schmerzte die Juden, dass
er, der Herr, ihre Wache durchbrach und
dass man ihn seitdem als Lebenden sah,
den sie mit ihren Händen geschlagen
und durchbohrt hat-ten.
Christen, Juden und ‚Heiden‘ (= Muslime)
behaupten, dass dieses Land ihr Erbe sei:
Gott soll uns dies nach Recht entscheiden
im Namen seiner Drei-ei-nig-keit.
Die ganze Welt streitet hierum:
wir allein Verlangen es zu Recht:
Recht ist es, dass er es uns zuerkennt.

Preklad: Ulrich Müller/ Gerlinde Weiss
1993

Friedrich von Sonnenburg Ich sünge gerne hübschen sanc

Tento spevák a básnik je pravdepodobne pôvodom z juhoričanského Pustertalu a mal určité kontakty s významným ženským kláštorom Sonnenburg. Jeho piesne, ktoré vznikali v 3. štvrtine 13. storočia, sa väčšinou zachovali v rukopisoch Univerzitnej knižnice v Heidelbergu a v Jene, tu dokonca spolu s melódiami. Friedrich von Sonnenburg tu oslavuje spievanie lúbostných piesní (Minnesang) ako znak správneho dvorného správania, a žiali nad stavom 'terajšej' šľachtickej mládeže: sú to sťažnosti v zásade rovnako staré ako literatúra sama. Text sa zachoval v Heidelbergu, k nemu patriaca melódia v jenskom rukopise.

Text/ melódia: Masser 1979

Ich sünge gerne hübschen sanc
und seite och guote maere
und haete och hübscher vuoge pflift,
swa ich bi liuten bin.
min munt iu allen des vergiht,
daz ich wol hübscher waere,
und haete ich hübschen habedanc,
ich haete och wisen sin.
ich sünge auch wol von minnen liet
und von des meien touwen,
wie kume sich liep von liebe schiet,
ein vriunt von siner vrouwen.
diz sünge ich allez unde och me –
nu laze ichz umbe daz:
zuht tuot den edelen jungen we
und hübscher sanc, und tuot in schel-
ten wip bi wine baz!

Gerne sänge ich höfische Lieder
und erzählte auch schöne Geschichten
und verhielte mich auf höfische Weise,
immer dann, wenn ich in Gesellschaft
bin.
Ich sage euch allen eindringlich,
dass ich gerne höfischer wäre,
Wenn ich höfische Dankesworte erhi-
elte,
dann zeigte ich auch, was ich zu lei-
sten imstande bin:
Gut sänge ich dann Lieder von der
Liebe
und von der Ankunft des Frühlings,
und davon, wie schwer sich Liebende
trennen,
ein Geliebter von seiner Herzensdame.
Das alles sänge ich und noch mehr –
aber ich lasse es aus folgendem Grund
sein:
Höfisches Benehmen und höfische
Lieder
kümmern die jungen Edelleute wenig,
und sie ziehen lieber beim Wein über
die Frauen her!

M. Sp.

Hermann Damen Reymar, Walter, Robyn, Nithart

Herman Damen pochádal z patricijskej rodiny v Rostocku (ca. 1255-1307/09). Jeho piesne s melódiami sa zachovali v Jenskej rukopisnej piesňovej zbierke. – V tu uvedenej piesni narieka nad smrťou mnohých významných básnikov-spevákov z juhoheského jazykového prostredia, medzi inými aj Walthera von der Vogelweide, 'Robyna', Neidharta und Friedricha von Sonnenburg, a oslavuje žjúcich básnikov-spevákov 'Meißnera' und Konrada von Würzburg. Porovnatelný nárek vytvoril aj 'Robyn'.

Text/ melódia: Jenský rukopis

Reymar, Walter, Robyn, Nithart,
Vriderich der Suonenburgere:
dise alle synt in todes vart.
ane swere
gebe got, daz si dort leben.
Der Marner der ist auch von hyn,
und der von Oftertyngen:
dise alle heten wisen sin
of daz syngen,
des ist in pris gegeben.
Wolveram unde Klynsor genant von
Ungerlant,
diser zwier tichte ist meisterlich irkant.
der Mysnere unde Meister Conrat,
die zwene synt nu die besten,
ir sanc gemezzen unde ebene stat,
kunden, gesten ist her nach prise gewe-
ben.

Reimar, Walther, Robin, Neidhart,
Friedrich der Sonnenburger:
Diese sind alle in der Gewalt des
Todes.
Gott gebe, daß sie dort ohne Not leben.
Der Marner, der ist auch dahin,
und der von Ofterdingen:
Diese alle verstanden sich sehr gut auf
das Singen.
Deswegen scien sie gepriesen.
Wolfram und Klingsor aus Ungarn,
dieser zweier Gedichte gelten für meis-
terlich.
Der Meißner und Meister Konrad
die zwei sind jetzt die besten.
Ihr Gesang hat Maß und
Ausgewogenheit.
Für Bekannte und Fremde
ist deswegen ihr Lob gesungen.

R.W.

Robyn/ Rubin Nieman zuo fro sol prysen

Pod menom ‘Rubin’ sa v Heidelberskom rukopise zachovali početné piesne bez melódií z druhej polovice 13. storočia. Zjavne z hornonemeckého jazykového prostredia pochádzajúceho speváka a básnika spájala germanistika s rovnomenným tirolským ministerským rodom (Zámok Rubein v Meráne); spôsoblivý dôkaz toho však chýba. – Pieseň, varujúca pred neopodstatnenou chválou, pravdepodobne pána a priaznivca, sa nachádza v Jenskom rukopise piesní s melódiou pod menom ‘Robyn’; možno ide o ‘Rubina’ z Heidelberského rukopisu.

Text/ melódia: Jenský piesňový rukopis.

Nieman zuo fro sol prysen
mit lobe den liechten tac,
daz han ich von den wisen
lange her vuornomen.
luchtet her den morgen schone,
darnach er truben mac
vil lichte vuor der nuone.
daz lob stet ane vromen,
so sol man syn vuorsunnen,
daz man mit sange icht lobe.
die herren baz irkennen,
e man zuo vol gelobe.
mit valsche eyn lob gewunnen,
da sinnt zwe laster obe.

Niemand soll zu früh
den hellen Tag mit Lob preisen,
das habe ich von den weisen Leuten seit
langem vernommen.
Er glänzt am Morgen,
danach kann er sich gegen Mittag schnell
(= zur 9. Stunde) eintrüben.
Das Lob hat keinen Nutzen.
Und so soll man bei ihm sich vorsehen,
daß man mit dem Sang nicht übertreibe.
Die Herren erkennen es schnell,
wenn man sie zu sehr lobt.
Wenn man fälschlicherweise ein Lob
bekommt,
so sind das zwei Fehler.

R.W.

Hawart Nu kius ich an der vogel swigen

Spevák a básnik Hawart (13. storočie) je od začiatku 19. storočia priležitostne stožňovaný (napríklad Eugenom Thurnherom, 1947) s tirolským rytierom Hawartom z Antholzu, priležitostne aj s inými osobami. Jeho texty, medzi nimi rôzne ľubostné piesne, sa o. i. zachovali v Heidelbergskom rukopise. – Pieseň pozostávajúca z troch strof naráža z perspektívy muža na v stredoveký oblúbený žánor 'dennej piesne' ('Tagelied'). V nej sa v neustále nových variáciách rozpráva o tajnej ľubostnej noci dámym s rytierom, ktorá nám je z akýchkolvek dôvodov vždy 'zakázaná' a preto občas životu nebezpečná. V tu uvádzanej piesni ide o želanie zažiť takúto noc. Originálna melódia sa nezachovala, namiesto nej sa používajú melódia, hodiaca sa k nej, pochádzajúca z hornotalianskej laudy (= hymnus v reči ľudu).

Text: Kraus 1978

Nu kiuse ich an der vogel swigen
daz diu naht wil an ir krefte stigen,
si langet und ist kalt
si machet die gelieben balt:
so nahen niemen si gelegen mak;
diu wunne ist bezzer, danne ein heizer,
langer tak.

Mich jamert nach ir tugenden iemer,
die man ane tugenden vindet niemer,
ir wol gestalter lip,
ane allen wandel saelik wip,
schaffe ein ende miner langen klage,
so merent sich die mine vröude alle
tage.

Du bist min trost und och min wunne:
nu geschehe an mir, des ich dir gunne,
so gan ich dir des wol,
swaz liep mit liebe liden sol:
nu loese mich von miner swaeren not
also daz ich erlache gegen dem morgen
rot.

„Nun erkenne ich am Flug der Vögel,
dass die Nacht an Kraft gewinnen will.
Sie dauert lang und ist kalt,
sie macht die Geliebten kühn:
Niemand anders kann sie so eng zusam-
men legen;
diese Lust ist größer als ein heißer, langer
Tag.

Immer bekümmert mich das tadelloses
Verhalten von der,
die man nie ohne tadelloses Verhalten
antrifft.

Ihre große Schönheit,
glückbringende Frau ohne Tadel,
bereite meiner langen Klage ein Ende,
und dann wird meine Freude täglich
größer.

Du bist mein Trost und auch meine Lust:
wenn mir zu Teil wird, was ich dir ver-
gönne,
dann vergönne ich dir ganz und gar,
was Liebende einander zufügen sollen;
Nun erlöse mich von meiner Liebesqual,
so dass ich der Morgenröte entgegen
lachen kann.“

M. Sp.

‘Friedrich von Sonnenburg Verschamter munt, du lügevaz

Friedrichova strofa sa zachovala v rukopisoch v Heidelbergu a v Jene (tu s melódiou). Je nie celkom zriedkavým príkladom toho, že nesprávne, totiž proti Bohu a spoločnosti namierené správanie, sa prudko napádalo – tu ide o lož a jej zlé následky.

Text/ melódia: Masser 1979

Verschamter munt, du lügevaz,
du hellestric, du triegel,
du vellesal, du erenschur, diz merke,
lügenaere:
du dienest ungevuocheit haz,
verschamter schandenspiegel!
dich machet erelose lüge gone und der
werlt unmaere!
Lüge, alles valsches anevanc,
du wurzel alles meiles,
din kurz unsaelde wirt ze lanc,
dir we des ungeheiles!
du aller guoten tat verkius,
pfi dich, du reht verkere!
du dienebloz, du vriuntverlius,
du veigest saelde und ere!

Schamloser Mund, du Lügenbeutel,
du Höllenstrick, du Betrüger,
du Verderbenbringer, du Hagelschlag
der Ehre,
lass dir gesagt sein, Lügner:
Du verdienst Grobheit und
Feindschaft,
schamloser Spiegel der Schande!
ehrabschneidende Lüge macht dich
Gott und der Welt verhasst!
Lüge, Anfang alles Bösen,
du Wurzel aller Schandflecken,
dein böses Treiben, auch wenn es nur
kurz ist, ist immer noch zu lang,
Unglück komme über dich!
Du Verderber jeder guten Tat,
pfui über dich, du Zerstörer von Recht
und Anstand,
du, der du Hilfe verweigerst und den
Freund im Stich lässt,
du tötest Glück und Ansehen!

M. Sp.

Neidhart Meie din liechter schin

Neidhart/ Nithart, ktorý na začiatku 13. storočia žil sprvu azda na bavorskom Herzogshofe a potom predovšetkým v dnešnom Dolnom Rakúsku (Tullner Feld) a na viedenskom dvore Babenbergovcov, bol pravdepodobne najúspešnejším a najviac napodobňovaným spevákom piesní v nemeckej jazykovej oblasti počas stredoveku. Jeho 157 zachovaných piesní je zaznamenaných vo početných rukopisoch celej nemeckej jazykovej oblasti, medzi iným čiastočne aj s melódiami, v tzv. „Sterzinger Miszellaneen-Handschrift“. Tento „zberň“ rukopis obsahujúci veľmi rozmanité texty, napísané začiatkom 15. storočia, azda vo významnom Scriptoriu z Neustiftu (pri Brixene), je už veľmi dlho uložený v Sterzingu. Tam sa zachovala aj všeobecne známa Neidhartova „Májová pieseň“ s melódiou. Spevák najprv chváli radosti blížiacej sa jari, no v zápäti sa ponosuje, že jeho dáma mu spôsobuje žiaľ, lebo nechce vyslyšať jeho pytačky; napriek tomu vyzýva mladých mužov, aby oslavovali ženy.

Text/ Melódia: Beyschlag/ Brunner 1989

I

Meie, dñ̄n liechter schñ̄n
und dü kleinen vogelñ̄n
bringent vröuden vollen schrñ̄n.
daz si willekommen sñ̄n!
ich bin an den vröuden mñ̄n
mit der wærerde kranc.
alle tage ist mñ̄n klage,
von der ich daz beste sage
und ir holdez herze trage,
daz ich der nicht wol behage.
von den schulden ich verzage,
daz mir nie gelanc
alsô noch genuogen an ir dienest ist
gelungen,
die nâch guoter wîbe lône hofeslichen
rungen.
nu han ich baidü umbe sust gedienet
und gesungen.

II

Lieben wân den ich hân
gein der lieben wolgetân,
der ist immer unverlân
und enkan noch nicht vervân.
sol dü quote mich vergân,

I

Mai! Deine Strahlenhelle
und die lieben Vögelein
bringen eine Freudenfülle.
Ein Willkommen sei dir gerufen. –
Jedoch für mich steht's mit der
Freude,
wie bei allen, schlecht.
Tag für Tag hab' ich zu klagen.
Denn die will nichts von mir wissen,
der mein ganzes Herz gehört
und die ich als die Beste preise.
Ich verlier' noch ganz den Mut,
müh' ich mich so vergeblich.
Wie vielen ist es doch mit ihrem
Minnedienst gelungen!
Wie ich hat jeder sich als Kavalier um
edler Damen
Gunst bemüht. – Doch ich? Bei mir ist
Dienst und Lied umsonst.

II

Gleichwohl wank' und weich' ich
nicht
von dem liebgewordnen Wahn
zu der geliebten schönen Frau,

sanfter wär ich tôt.
 ich was ie, swiez ergie,
 sît daz ich ir kunde vie
 in ir dienste, des si nie
 selten mich geniezen lie,
 dort und ettewenne hie,
 swie si mir gebôt.
 sol ich dienen und des âne lôn von ir
 belfben,
 sô ist des übelen mère danne des guo-
 ten an den wîben.
 von dem gelouben möchte mich ein
 keiser nicht vertrîben.

III

Ungemach mir geschach,
 do ich von èrst ein wîp ersach,
 der man ie des besten sprach
 und ir guoter dinge jach,
 dü ir küsche nie zebreach
 und ir hobescheit.
 ist mân hâr grîsgevar,
 daz kumt von ir schulden gar.
 ir vil liechten ougen klâr
 nement mân vil kleine war,
 sô dü mînen blickent dar
 âne gunterfeit.
 wolte si mit einem gîn den mînen bei-
 den zwieren!
 minne dü gebütet, daz dü ougen schar-
 mezieren,
 liebe zwischen wîben unde mannen
 underwieren.

IV

Hochgemuot, darzuo fruot
 ist an iungem manne guot,
 der vor schanden ist behuot
 und daz beste gerne tuot,
 den begüzet sâlden fluot.
 minnet werdü wîp!
 fürchtet sham, wîbes nam,
 der enwirt dir nimmer gram.

wenn's mir auch jetzt noch nicht
 gelingt.
 Doch bleibt die Gute unerbittlich,
 wär' ich besser tot.
 Seitdem ich ihr begegnet bin,
 wär ich ihr unentwegt zu Diensten,
 wie's auch ging. Und ihr wär's recht!
 Doch niemals hat sie sich auch nur
 ein bisschen mehr geneigt gezeigt.,
 weder hier noch dort.
 Muss ich ihr Ritter sein, doch ohne
 jeden Gunsterweis,
 dann ist des Schlimmen mehr denn als
 des Guten an den Frauen,
 und keinen Kaiser gibt's, der mich von
 dieser Meinung brächte.

III

Unheil allein kam über mich,
 als ich vormals ein Weib erblickte,
 von der man nur das Beste sprach
 und sie bis in den Himmel hob.
 Sie hielt sich stets an sich, sie kennt
 feine Lebensart.
 Wenn mein Haar eisgrau nun ist,
 trägt sie allein die Schuld daran.
 Ihre hellen, klaren Augen
 sehen kalt an mir vorbei,
 wenn die meinen ihre suchen,
 aufrichtig, ohne Trug.
 Wenn sie auch nur mit einem Auge
 gegenzwinkern würde!
 Liebe will doch, daß die Augen unter
 sich scharmützeln,
 Freude zwischen Mann und Frau im
 Wechselspiele stiften.

IV

Frohgestimmt, klug zu sein,
 das steht iungem Manne an.
 Wer sich vor Tadelnwertem hütet,
 willig stets sein Bestes gibt,
 auf den strömt eine Flut des Segens.

ist er guoten wîben zam,
ist sîn zunge an schelten lam,
sô ist er aller tugende stam.
sælic sî sîn lîp,
der daz lop behalte, der ist âne misse-
wende,
aller sælden sælic muoz er sîn unz an
sîn ende.
dû liet ich der werlde zeiner bezzerun-
ge sende.

Verehrt nur edle Frauen!
Scheut euch vor Schmach! Keine Frau
wird dich dann in Unmut meiden.
Wer guten Frau'n willfährig ist,
nichts hinter ihrem Rücken munkelt,
der ist ein Mann, der etwas gilt.
Man darf ihn glücklich preisen.
Wer dieses Lob behält, dem kann
nichts Schlimmes widerfahren.
Bis an sein Lebensende bleibt er mit
allem Glück begnadet.
Dies Lied sende ich der ganzen Welt
zur Besserung.

Übersetzung: Beyschlag, in:
Beyschlag/ Brunner 1989

ENSEMBLE UNICORN úspešne sprístupňuje širokému obecenstvu mnohostrannosť a vitalitu stredovekej a renesančnej hudby. Pod vedením Michaela Poscha tvoria rakúski, španielski a švajčiarski hudobníci špecializovaní na historické nástroje jadro tohto európskeho súboru. Súbor sa prezentuje pestrou paletou medzinárodne premiérových CD produkcií, vystupuje v rámci medzinárodných koncertných cyklov a festivalov a realizuje početné koncertné turné nielen po celej Európe, ale aj v Kanade a na Blízkom Východe. Odborná tlač ich ocenila slovami: „dojímavé tóny a mimoriadna virtuozita sa pária s nespútanou radosťou z hry“.

MICHAEL POSCH študoval hru na zobcovej flaute na Krajinskom Konzervatóriu v Klagenfurte, na Vysokej hudobnej škole vo Viedni a na Vysokej hudobnej škole v Trossingene; bol interpretom modernej literatúry pre zobcovú flautu v spolupráci s orchestrom Österreichische Kammersymphoniker; je spoluautorom periodika pre starú hudbu; jeho koncertná činnosť ho zaviedla nielen do významných rakúskych siení (Konzerthaus a Musikverein – Viedeň, Stift Melk, Styriarte – Graz, Brucknerhaus Linz, zámok Ambras – Innsbruck) a takmer do všetkých krajín Európy, ale aj do Moskvy, Kanady, Taiwanu, Turecka, Maroka, Izraela, Jordánska, Sýrie, Dubaia, Abu Dhabi, do Libanonu a Iránu. O jeho mimoriadnej hudobnej aktivite ako sólistu i člena rôznych zoskupení pre starú hudbu svedčí vyše 45 CD, rozhlasových i televíznych nahrávok. Od roku 1991 je umeleckým vedúcim súboru Unicorn. Vedie majstrovské kurzy pre zobcovú flautu o. i. na Higher Institute for Western Music v Damašku, na Royal Conservatory Amman, na Královskom konzervatóriu v Bruseli; vyučuje hru na zobcovej flaute na súkromnej univerzite viedenského Konzervatória, kde je aj vedúcim katedry starej hudby.

Sobota 10. jún 2006

17.30 hod.

Františkánsky kostol

Mozart

Večer chrámových sonát

MUSICA AETERNA

Peter Zajíček *umelecký vedúci, husle*

Gabriel Szathmáry *husle*

Andrej Gál *violončelo*

Ján Prievozník *violone*

Monika Melcová *organ*

Wolfgang Amadé Mozart (1756–1791)

Sonáta Es dur KV 67 (1767)

Andantino

Sonáta B dur KV 68 (1767)

Allegro

Adagio a Allegro f mol KV 594 (1790)

„für ein Orgelwerk in einer Uhr“

Sonáta D dur KV 69 (1767)

Allegro

Sonáta D dur KV 144 (od 1772)

Allegro

Andante in F KV 616 (1791)

„für eine Walze in eine kleine Orgel“

Sonáta F dur KV 145 (od 1772)

Sonáta B dur KIV 212 (1775)

Allegro

Adagio in C KV 356 (1791)

„für Harmonica“

Sonáta G dur KV 241 (1776)

Allegro

Sonáta F dur KV 224 (1775/1776)

Allegro con spirito

Sonáta KV 225 (1775/1776)

Allegro

Program dnešného koncertu je zostavený z Mozartových kompozícií raného tvorivého obdobia, vlastne detstva, a zo skladieb posledných zhruba osemnástich mesiacov jeho života. Je pritom zaujímavé, že ani v jednej z oboch časovo hraničných skupín nejde o diela príznačné či už z hľadiska žánru zvoleného alebo obsadenia. No príznačná je schopnosť písat aj bez mimoriadnej osobnej motivácie, jednoducho účelovú, resp. objednanú hudbu.

Mozart je autorom 17 chrámových sonát, ktoré komponoval v rokoch 1767–1780, teda vo veku 11 až 24 rokov, inými slovami, výlučne v období svojho pobytu v rodnom Salzburgu, resp. svojho zamestnania u salzburského arcibiskupa, pre potreby ich uvedenia v rámci omší v salzburskom dóme ako čisto inštrumentálne vložky medzi omšovými časťami Gloria a Credo. Na rozdiel od svojich skorších modelov *sonata da chiesa* však Mozartove skladby boli neporovnatelne stručnejšie, iba jednočastové. Podľa Hermanna Aberta tieto skladby charakterizuje „jednočastovosť vo forme prvej sonátovej časti s tematickou skupinou pozostávajúcou z dvoch kontrastných tém a záverečnej skupiny, s celkom krátkym rozvedením a spočiatku doslovnou, neskôr pozmenenou reprízou. Svojím charakterom dokonale zapadajú do obrazu dobovej cirkevnej hudby: tematika je pompezne rétorická v zmysle neapolskej opernej sinfonie, sčasti pôvabná a milá, v oboch prípadoch však necirkevná a zodpovedá bežnej komornej hudbe doby.“

Mechanické hudobné nástroje od nepamäti zaujímali hudobníkov i statiteľov nástrojov (zvonkohra, organistrum, hracie hodiny a pod.); v minulých storočiach sa na rozdiel od súčasných elektronických nástrojov rozozvučali prúdom vzduchu či mechanickým otáčaním valca, pričom boli neraz spojené s hodinami. Pre takéto nástroje komponovali o. i. Hessler, Händel, Haydn (ten svoje skladby údajne sám umiestňoval na valec), Mozart i Beethoven.

O kompozícii Mozartovo *Adagia a Allegra f mol pre organový valec KV 594* sa dočítame v liste skladateľa manželke zo dňa 3. októbra 1790:

„.... bol som pevne odhodlaný ihneď sa pustiť do písania Adagia pre hodinára... – aj som tak urobil – avšak, keďže tú prácu nenávidím, bol som nešťastný, že nie som schopný ju ukončiť – každý deň na tom pracujem – vždy znova však musím písanie prerušiť, lebo ma to tak otravuje – a keby to nebolo pre taký dôležitý účel, určite by som to vzdal – ale tak dúfam, že sa k tomu postupne donútím; - nuž, keby to boli veľké hodiny, a keby tá vec znala ako organ, vtedy by ma to tešilo; ale ten stroj pozostáva zo samých malých píšťaliek, ktoré znejú vysoko a pre mňa príliš detinsky.“

„Dôležitým účelom“ bola objednávka grófa Deyma, majiteľa Müllerovho múzea voskových figurín pri príležitosti vystavenia telesných pozostatkov poľného maršala Landona v júli 1790.

Aj *Andante pre organový valec* vzniklo v máji 1791 na objednávku grófa Deyma pre Müllerov umělecký kabinet vo Viedni, ktorý v tom čase vzbudzoval mimoriadnu pozornosť verejnosti.

Adagio „pre harmoniku“ vzniklo napriek pomerne skorému zaradeniu v Köchlovom chronologickom zozname Mozartových diel tiež na jar roku 1791, o čom jednoznačne svedčí autograf. Skladba vznikla pre Marianu Kirchgäßnerovú (1770–1809), ktorá oslepla v ranej mladosti a na „harmonike“, t. j. sklenenej harmonike hrala s neuveriteľnou virtuozitou. Mozart pre ňu napísal najmenej dve skladby, z ktorých jednu (KV 617) podľa správy z Viedenských úradných novín predniesla s mimoriadnym úspechom roku 1791 vo viedenskom Divadle pri Korutánskej bráne.

Sklenenú harmoniku vynášiel Benjamin Franklin roku 1761 v Londýne. Nástroj sa však ujal predovšetkým v Nemecku, kde sa rozprúdila jeho výroba a poprední skladatelia preň komponovali svoje skladby (popri Mozartovi aj Beethoven, Reichardt a ďalší), interpretované radom virtuóznych hráčov. Princíp nástroja spočíval v rade sklenených misiek, ktoré sa rozozvučali prstami – otáčaním a tlakom. Nástroj sa ladil dopĺňaním vody do misiek. Jednoduchšie sa rozozvučal nástroj, pri ktorom boli misky do seba nastoknuté na horizontálnej osi, ktorá sa otáčala pedálom, takže stačil malý tlak prstov. Tieto nástroje sa stavali aj do malých stolov.

Súbor pre starú hudbu **MUSICA AETERNA** vznikol v roku 1973 z iniciatívy prof. Jána Albrechta.

Musica aeterna hrá od roku 1989 na starých nástrojoch zo 17. a 18. storočia, resp. na ich kópiach. Európska hudba a hudba stredoeurópskej a slovenskej proveniencie 17. a 18. storočia je ľažiskom repertoáru súboru, ktorý bol od roku 1986 do februára

2005 organizačne včlenený do Slovenskej filharmónie. Umeleckým vedúcim je Peter Zajíček.

Popri koncertoch na Slovensku účinkuje Musica aeterna pravidelne v zahraničí, pričom zvlášť treba zdôrazniť dlhoročnú spoluprácu s Centrom barokovej hudby vo Versailles, ďalej vystúpenia na významných hudobných festivaloch ako napríklad Festival van Vlaanderen, Holland Festival of Early Music Utrecht, Festival Wiener Klassik, Régi Zenei Napok Sopron, České mezinárodní slavnosti staré hudby Praha, Pražské jaro, Bach-Tage Berlin, Bachfest Leipzig, Dni starej hudby Bratislava, Bratislavské hudobné slávnos-

ti, Swedish Baroque Festival Malmö, Barockfest Münster, Festival d’Sablé, tri umelecké zájazdy v USA, opakovane hostovania Španielsku, atď.

So súborom pravidelne spolupracujú významní špecialisti pre starú hudbu, ako: Christophe Coin, Paul Colléaux, Paul Goodwin, Peter Harvey, Edward Higginbottom, John Holloway, Jan Kleibussink, Catherine Mackintosh, Charles Medlam, Siegfried Pank, Andrew Parrott, Christoph Rousset, Simon Standage, Stephen Stubbs, Melvyn Tan, Olivier Schnebeli, John Toll a iní.

Z doteraz viac ako 5 CD nahrávok súboru viaceré získali mimoriadne ocenenia, napríklad Diapason d’Or v roku 1994, 1995 a 2000 za komplet Concerti grossi Georga Muffata, Classical Awards – MIDEM 003 v Cannes v kategórii vokálna hudba 17. a 18. storočia za nahrávku Sub olea pacis et palma vistutis J. D.Zelenku.

Rada Konferencie biskupov Slovenska udelila súboru v roku 2006 čestné uznanie za osobitý prínos o kresťanské hodnoty v kultúre na Slovensku.

Medzinárodná kritika vysoko hodnotí umelecké výsledky súboru a zaraduje ho medzi najlepšie telesá svojho druhu v Európe.

PETER ZAJÍČEK študoval hru na husliach na Konzervatóriu a VŠMU v Bratislave a zúčastnil sa viacerých majstrovských kurzov zameraných na interpretačnú prax starej hudby. Je umeleckým vedúcim a koncertným majstrom súboru Musica aeterna, s ktorým popri početných koncertoch v Európe i zámorí realizoval aj úspešné CD nahrávky, z ktorých viaceré získali prestížne zahraničné ocenenia. Je predsedom združenia Centrum starej hudby, ktoré pod jeho vedením založilo v Bratislave dnes už úspešnú tradíciu medzinárodného festivalu Dni starej hudby. Peter Zajíček pôsobí externe pedagogicky na Vyskej škole múzických umení v Bratislave, prednáša na Cirkevnom konzervatóriu v Bratislave a intenzívne sa venuje aj muzikologickému bádaniu, ktorého výsledky prezentoval nielen na vlastných koncertných projektoch, na nahrávkach CD, ale aj na prednáškach v Bratislave, Paríži, Münsteri, Prahe, Košiciach... Úzko spolupracuje s Centrom barokovej hudby vo

Versailles a so spoločnosťou barokového tanca L’Eventail. Ako sólista a umelecký vedúci súboru Musica aeterna spolupracoval prakticky so všetkými významnými interpretačnými osobnosťami starej hudby a ako host viedol súbory v USA, Francúzsku, v Rakúsku, v Českej republike a. i. V roku 1997 bol spoluzačladeľom hudobného združenia Albrecht Collegium a v roku 1999 založil súbor „Miméza“.

MONIKA MELCOVÁ (1974, Spišská Nová Ves) sa začala venovať hudbe ako päťročná Po štúdiu na košickom Konzervatóriu, kde absolvovala hru a na klavíri a organe v triede Emílie Dzemjanovej, pokračovala v štúdiu na Hochschule für Musik vo Viedni. Viedenské štúdiá ukončila v triede Michaela Radulescu s vyznamenaním a Cenou Excellencie od Spolkovej vlády Rakúska.

V 1999 navštívila Paríž a pokračovala v štúdiu na Conservatoire National Supérieur de Musique, kde sa dostala ako jediná do triedy Oliviera Latryho a Michela Bouvarda. Pri štúdiách jej pomáhali viaceré hudobné spoločnosti, ako Fondation de France - Nadia et Lily Boulanger, Mecenas Société Générale.

Vďaka CD nahrávke realizovanej na parížskom konzervatóriu je menovaná Titulárnou organistkou v japonskej sále KITARA v Sappore, kde koncertovala počas sezóny 2002 / 2003. Účinkovala na pódiach v Suntory Hall v Tokiu, Osaka, Niigata, v Yokohame. Taktiež viedla majstrovské kurzy v Sappore, Tokiu o francúzskej barokovej hudbe a improvizácii. Od roku 2003 sa viackrát vrátila do Japonska, kde taktiež nahrala svoje druhé CD.

Monika je držiteľkou Čestného diplomu v belgických Bruggách 1997 / 2000, Ceny publiku medzinárodného Festivalu v Žiline, Laureátkou TIJI UNESCO LISABON. Nahrala pre rozhlas a televíziu, Radio France, NHK Tokio, Slovenský rozhlas Bratislava, ORF Wien, Radio Suisse Romande atd..

Pravidelne účinkuje na nástrojoch v Stephansdom Viedeň, Notre Dame de Paris, Chapelle Royale Granada, Saint Germain en Laye (pozvaná známou osobnosťou Marie Claire Alain), La Madeleine.

V súčasnosti pôsobí ako titulárna organistka v Saint Martin des Champs v Paríži, kde je prezidentkou asociácie pre hudbu a ochranu organu CAVAILLE COLL. Pedagogicky pôsobí na konzervatóriu v Normandii.

Utorok 13. jún 2006

19.30 hod.

Jezuitský kostol Najsvätejšieho Spasiteľa

***Vokálna polyfónia vrcholného
baroka***

PURCELLOV ZBOR

Členovia Orfeo orchestra

Bálint Maróth *violončelo*

György Janzsó *kontrabas*

Levente Gyöngyösi *organ*

VASHEGYI GYÖRGY *dirigent*

Koncert sa koná v rámci Jubilejného roka Spoločnosti Ježišovej pri príležitosti 500. výročia narodenia Sv. Františka Xaverského, 500. výročia narodenia Blahoslaveného Petra Fabera, 450. výročia úmrtia Sv. Ignáca, zakladateľa Jezuitov

Johann Ludwig Bach (1677–1731)

Das Blut Jesu Christi – moteto č. 1

Ich will auf den Herren Schauen – moteto č. 7

Johann Sebastian Bach (1685–1750)

Komm, Jesu, komm BWV 229

Johann Ludwig Bach

Das ist meine Freude – moteto č. 2

Unsere Trübsal – moteto č. 9

Johann Sebastian Bach

Jesu, meine Freude BWV 227

Johann Sebastian Bach v rokoch svojho pôsobenia v Lipsku sa venoval predovšetkým tvorbe cirkevnej hudby pre potreby kostolov jemu zvereňnych, kde svoje skladby so žiakmi Tomášskej školy a podľa potreby s výpomocami zväčša za čerstva aj uviedol. Bol závislý od kolobehu cirkevných sviatkov. Okrem nich a novej hudby k nim komponovanej však musel so svojimi žiakmi nastúpiť aj pri príležitosti smútočných obradov a postarať sa o ich hudobný program. K týmto príležitostiam sice existovala tlačená zbierka motet, z ktorej sa vyberali a interpretovali skladby, keď však umrela významná osobnosť mesta, ktorej pozostalí si prípadne vybrali osobné citáty z Biblie, musel byť Bach pripravený okamžite skomponovať nové moteto. Jeho motetá (v počte 6, resp. 7) vznikli preto takmer výlučne na objednávku a majú primerane trúchlivý text. Ale Bach by nebol býval Bachom, keby si bol zvolil cestu najťahšieho odporu a naopak nehľadal možnosti – najmä azda pre seba samého – ako oživiť, ozvláštniť žáner, sústrediť sa na špecifický kompozičný problém, v detailoch či v stavbe celku. Toto moteto bol tradičný vokálny žáner, ktorého doba rozkvetu spadá do 17. storočia, najmä v tvorbe Heinricha Scheina a Heinricha Schütza. Bach v zásade zachoval aj tradičnú stavbu moteta, spočívajúcu v striedení homofónnych a polyfonických úsekov nadväzne na striedanie charakteru textu, z ktorého tieto kompozície vychádzali. Túto základnú, jednoduchú formu však Bach obohatil o množstvo variantov kontrapunktického spracovania, voľnej chorálovej úpravy či inštrumentálneho concerta.

Bachove motetá sú koncipované pre štvor- a päťhlasné zby, resp. pre štvorhlasné (teda 8-hlasné) dvojzbory s bassom continuo, príležitostne aj s ďalšími inštrumentálnymi hlasmi postupujúcimi colla parte s vokálnymi hlasmi (t. j. zdvojujúc vokálne hlasys). To malo predovšetkým v Bachovej situácii nedostatočne obsadeného a hlasovo skôr krehkého chlapčenského zboru predovšetkým funkciu podpory basu a v prípade potreby aj ostatných hlasov.

Spomedzi šiestich motet J. S. Bacha zaznejú na dnešnom koncerte dve. BWV 229 – *Komm Jesu komm*, komponované na text Paula Thymicha z Wagnerovho spevníka vydaného roku 1697, je 8-hlasnou dvojzborovou skladbou, komponovanou v rokoch 1723 alebo 1724, teda krátko po Bachovom príchode do Lipska. Lipský básnik Paul Thymich pôvodne napísal svoju báseň pri príležitosti úmrtia jedného z rektorov Tomášskej školy. Bach dôsledne vychádza zo stroficej stavby a z obsahu dvoch strof predlohy. Kvázi madrigalový prvý úsek vystrieda fugatový úsek, po ktorom nasleduje úsek, ktorý pripomína koncertantný menuet. Druhá strofa je koncipovaná podstatne jednoduchšie, ako štvorhlasný chorál bez cantu firmu.

Päťglasné *Jesu meine Freude* BWV 227, najrozsiahlejšie a najosobitejšie Bachovo moteto, zaznie na záver dnešného koncertu. Vzniklo v júli 1723, len niekoľko týždňov po Bachovom príchode do Lipska pri príležitosti úmrtia „hlavnej poštmajsterky“. Od zvyšných motet sa neodlišuje iba päťglasou faktúrou, ale aj celou dômyselne koncipovanou formovou štruktúrou. Bach skombinoval citáty z Listu Rímskym, ktoré boli podkladom smútočnej kázne, s chorálom Jesu, meine Freude od Johann Francka, a to formou striedania týchto dvoch prvkov. Osou diela je text „Vy však nie ste v tele, ale v duchu“ (Rím. 8, v. 9), okolo ktorého sa symetricky radia všetky úseky kompozície. Tak dochádza k opakovaniu prvých dvoch častí v závere diela. Bach tu však aplikoval aj rad hudobno-rétorických figúr, ktoré mali silnú dobovú výpovednú hodnotu a prispeli k pohnutiu duše poslucháčov.

Johann Ludwig Bach bol rovesníkom a vzdialeným bratrancom Johanna Sebastiana, žiakom vlastného otca Johanna Jacoba Bacha. Od roku 1699 pôsobil ako dvorný hudobník v Meiningene, od roku 1703 ako kantor a od roku 1711 ako dvorný kapelník. Je autorom množstva vokálnej hudby, najmä kantát, o ktorých zachovanie sa zaslúžil Johann Sebastian Bach, keď viaceré z nich, spolu s dvoma omšami uviedol v Lipsku. Kantáty Johanna Ludwiga Bacha sú zaviazané staršiemu typu týchto kompozícií, predsa však možno sčasti ovplyvnili Johann Sebastiana, napríklad používaním sláčikových nástrojov k Ježišovým slovám v pašiach. Popri kantátoch Johann Ludwig zanechal aj viacero motet, prevažne 8-, ale aj 10-hlasných, smútočné hudby, pašie i Magificat.

Johann Ludwig Bach
Das ist meine Freude

Das ist meine Freude,
daß ich mich zu Gott halte
daß ich meine Zuversicht
setze auf den Herren.

Johann Ludwig Bach
Unsere Trübsal

Unsere Trübsal, die zeitlich und leicht ist,
schaffet eine Ewige und übe alle Maß
wichtige Herrlichkeit uns,
die wir nicht sehen auf das Sichtbare,
sondern auf das Unsichtbare.

Johann Sebastian Bach
Komm, Jesu, komm
Motette BWV 229

Komm, Jesu, komm, mein Leib ist müde,
die Kraft verschwindt je mehr und mehr,
ich sehne mich nach deinem Friede;
der saure Weg wird mir zu schwer!
Komm, komm, ich will mich dir ergeben;
du bist der rechte Weg,
die Wahrheit und das Leben.

Drum schließ ich mich in deine Hände
und sage, Welt, zu guter Nacht!
Eilt gleich mein Lebenslauf zu Ende,
ist doch der Geist wohl angebracht,
er soll bei seinem Schöpfer schweben,
weil Jesus ist und bleibt
der wahre Weg zum Leben.

Text von Paul Thymich
(Wagnersches Gesangbuch, 1697)

Johann Sebastian Bach
Jesu, meine Freude

I Choral
Jesu, meine Freude,
Meines Herzens Weide,
Jesu, meine Zier;
Ach, wie lang ach, lange,
Ist dem Herzen bange,
und verlangt nach dir!
Gottes Lamm, mein Bräutigam,
Außer dir soll mir auf Erden
Nichts sonst Liebers werden.

II
Es ist nun nichts verdammlisches an
denen, die in Christo Jesu sind, die
nicht nach dem Fleische wandeln,
sondern nach dem Geist.
Röm. 8, V. 1
*Nieto teda teraz už odsúdenia tým, čop
sú v Kristu Ježiši a nechodia podľa
tela, ale podľa ducha.*
Rím. 8, v. 1

III Choral
Unter deinen Schirmen
Bin ich vor den Stürmen
Aller Feinde frei.
Laß den Satan wittern,
Laß den Feind erbittern,
Mir steht Jesus bei!
Ob es itzt gleich kracht und blitzt,
Ob gleich Sünd und Hölle schrecken;
Jesus will mich decken.

IV
Denn das Gesetz des Geistes, der da
lebendig machet in Christo Jesu, hat
mich frei gemacht von dem Gesetz der
Sünder und des Todes.
Röm 8, V. 2
Zákon životodarného Ducha v Kristu

Ježiši osloboďil tā totiž od zákona hriechu a smrti.

Rím. 8, v. 2

V Choral

Trotz dem alten Drachen,
Trotz des Todes Rachen,
Trotz der Furcht darzu!
Tobe, Welt und springe,
Ich steh hier und singe
In gar sichrer Ruh.
Gottes Macht hält mich in acht,
Erd und Abgrund muß verstummen,
Ob sie noch so brummen.

VI

Ihr aber seid nicht fleischlich, sondern geistlich, so anders Gottes Geist in euch wohnet.

Wer aber Christi Geist nicht hat, der ist nicht sein.

Rím. 8, V. 9

Vy však nie ste v tele, ale v Duchu, ak Duch Boží prebýva vo vás. Ale ak niekto nemá Ducha Kristovho, nie je Jeho.

Rím. 8, v. 9

VII

Weg mit allen Schätzen
Du bist mein Ergötzen,
Jesu, meine Lust!
Weg, ihr eitlen Ehren,
Ich mag euch nicht hören,
Bleibt mir unbewußt!
Elend, Not, Kreuz, Schmach und Tod
Soll mich, ob ich viel muß leiden,
Nicht von Jesu scheiden.

VIII Andante

So aber Christus in euch ist, so ist der Leib zwar tot um der Sünde willen; der Geist aber ist das Leben um der Gerechtigkeit willen.

Rím. 8, V. 10

Ak je Kristus vo vás, tak je telo mŕtve pre hriech, ale Duch je živý pre spravodlivosť.

Rím. 8, v. 10

IX Choral

Gute Nacht, o Wesen,
Das die Welt erlesen,
Mir gefällt du nicht!
Gute Nacht, ihr Sünden,
Bleibet weit dahinten,
Kommt nicht mehr ans Licht!
Gute Nacht, du Stolz und Pracht,
Dir sei ganz, du Lasterleben,
Gute Nacht gegeben!

X

So nun der Geist, der Jesum von den Toten auferwecket hat, in euch wohnet, so wir auch derselbige, der Christum von dern Toten auferwecket hat, eure sterblichen Leiber lebendig machen, um des willen daß sein Geist in euch wohnet.

Rím. 8, v. 11

A ak prebýva vo vás Duch Toho, ktorý Ježiša vzkriesil z mŕtvych, aj vaše smrtelné telá ožíví svojím Duchom, prebývajúcim vo vás.

Rím. 8, v. 11

XI Choral

Weicht, ihr Trauergeister,
Denn mein Freudenmeister,
Jesus, tritt herein.
Denen, die Gott lieben,
Muß auch ihr Betrüben
Lauter Zukker sein.
Duld ich hier schon Spott und Hohn,
Dennoch bleibst du auch im Leide,
Jesu, meine Freude.

Johann Franck, 1653

GYÖRGY VASHEGYI (narodený roku 1970 v Budapešti) študoval hru na husliach, zobcovej flaute, hobojo (neskôr na barokovom hobojo) a na čembale. Vo veku 16 rokov dirigoval svoj prvý koncert, 18-ročný sa stal poslucháčom dirigovania na Vysokej hudobnej škole Ferenca Liszta v Budapešti, v triede Ervina Lukácsa. Po vynikajúcim absolútóriu sa zúčastnil na majstrovských kurzoch Johna Eliota Gardinera a Helmutha Rillinga, v rokoch 1994–1997 bol postgraduálnym poslucháčom continuovej hry u Johna Tolla na Akadémii starej hudby v Drážďanoch, kde navštievoval aj kurzy komornej hudby pod vedením Jaapa de Lindena a Simona Standagea. Ako continuový hráč spoluúčinkoval s poprednými maďarskými komornými orchestrami (Komorný orchester Ferenca Liszta, Concerto Armonico, Cappella Savaria). Roku 1990 založil v Budapešti PURCELLOV ZBOR pri príležitosti koncertného predvedenia opery *Dido a Aeneas*, o rok neskôr ORFEO-ORCHESTER, taktiež so sídlom v Budapešti, a to pri príležitosti prvého kompletného predvedenia Monteverdiho opery *Orfeo* v Maďarsku. Členovia oboch týchto telies sa odvtedy stali poprednými špecialistami v oblasti interpretácie starej hudby. Ich repertoár tvorí hudba od Monteverdiho k Mozartovi, ale často uvádzajú aj dieľa neskorších období.

Umelecká činnosť Györgya Vashegyiho je obdivuhodne bohatá. Zahŕňa predovšetkým početné koncerty a operné produkcie v spolupráci s oboma ním založenými telesami, pričom väčšinou ide o maďarské premiéry. O. i. uviedol na čele Orfeo-orchestra v Maďarskej štátnej opere Haydnovu operu *L'infedelt'delusa*, čo bolo v tomto opernom dome prvé predvedenie realizované na dobových nástrojoch. S Purcellovým zborom a Orfeo-orchestrom (resp. komorným súborom tohto telesa) pravidelne hostuje aj v zahraničí – popri európskych krajinách aj v Izraeli a v Južnej Amerike. Od vzniku Haydnovského festivalu v Esterházyovskom zámku vo Fertőde každoročne vystupuje so svojimi telesami na tomto významnom medzinárodnom podujatí a v rokoch 2002–2007 tu uvádzal komplet prvých 80 symfónií Josepha Haydna. Popri tom často hostuje na čele radu najvýznamnejších maďarských komorných a symfonických orchestrov, ako aj v Maďarskej štátnej opere, kde naštudoval všetky hlavné Mozartove opery, no dirigoval aj Verdiho operu *Don Carlos*. Pred rokom Začiatkom uviedol v Maďarskej štátnej opere scénickú premiéru opery *A gólýakalifa* maďarského skladateľa Levente Gyöngyösiho, ktorý pôsobí aj ako vynikajúci čembalistu-continuový hráč.

György Vashegyi pôsobil pedagogicky na Vysokej hudobnej škole Ferenca Liszta (odbor hry continua a barokovej interpretačnej praxe). S Purcellovým zborom a Orfeo-orchestrom nahral pre Hungaroton viacero svetových premiér (Kraus, Istvánffy, Charpentier, Tunder, Tartini) a vydal aj rad koncertných záznamov svojich produkcií (Purcell, Mozart, Haydn, Bach).

Františkánsky kostol

Základný kameň bol údajne položený po bitke na Moravskom poli (1278), roku 1297 bol za prítomnosti Kráľa Ondreja III. kostol vysvätený. Kláštor, priestavaný na južnej strane kostola, bol často prestavaný. Dodnes sa zachoval chór a vonkajšie múry hlavnej lode v pôvodnej podobe z 13. storočia. Klenba nad hlavnou lodou sa zrútila v rokoch 1586 a 1590 v dôsledku zemetrasenia, v rokoch 1613 a 1616 bola postavená nová klenba. Gotickú západnú fasádu barokizovali v 18. storočí. Na severnej strane kostola stála kaplnka už roku 1296. Na jej mieste postavili v 14. storočí dvojpodlažnú kaplnku Sv. Jána, v ktorej spodnom podlaží sa nachádza rodinná krypta mestského richtára Jakuba. Horná časť kaplnky bola pôvodne spojená s hlavnou lodou kostola.

Vežu postavili začiatkom 15. storočia na južnej strane lode, roku 1897 ju prestavali v novogotickom štýle. Vrchnú časť starej veže používali istý čas ako záhradný pavilón v Auparku. Na severnej strane lode bola roku 1708 postavená Loretánska kaplnka s kryptou palatína Kniežata Pavla Esterházyho a jeho rodiny. Barokový mobiliár pochádza zo 17. a 18. storočia. Za hlavným oltárom sa namiesto oltárneho obrazu nachádza maľované skленené okno. V priestoroch kláštora sa v 16. a 17. storočí zhromažďovali uhorské zemské stavy. Roku 1526 tu zvolili Ferdinanda I. za uhorského kráľa. V druhej polovici 19. storočia bol kláštor prestavaný.

Jezuitský kostol

Stavba Jezuitského kostola v Prešporku bola roku 1636 povolená na základe žiadosti nemecky hovoriacich protestantov mesta. Kostol však nesmel mať vežu, v dôsledku čoho sa budova od okolitých meštianskych domov odlišovala len svojou rozľahlosťou a veľkými oknami. Za kostolom sa nachádzalo evanjelické humanistické gymnázium. Roku 1672 arcibiskup Szelepcsenyi odňal kostol protestantom a právo užívania odovzdal Jezuitom, ktorí kostol zasvätili Sv. Margaréte. Kostol je však známy pod názvom „Najsvätejšieho Spasiteľa“ – tento patronát bol sem prenesený z Dómu. Jezuiti odstránili emporu na bočných lodiach, osadili štukový reliéf nad strwendným portálom a postavili v kostole viac oltárov. Pôvodný hlavný oltár z roku 1722, ktorého fragmenty sa nachádzajú v Galérii mesta Bratislavu. Po rozpustení Jezuitského rádu roku 1773 sa kostol stal dvorným kostolom miestodržiteľa Alberta Sasko-Tešínskeho. Súčasný hlavný oltár pochádza z 19. storočia a znázorňuje Ježiša na hore Tábor. Freska nad vchodom do sakristie pochádza od A. Rigeleho.

Pálffyho palác na hradnom vrchu v Bratislave

Gróf Pavol Pálffy ako predsedajúci Uhorskej kráľovskej komory poverený obnovou hradného paláca v Prešporku/Bratislave sa roku 1636 rozhodol súčasne s prebiehajúcou stavebnou činnosťou na hrade vybudovať si vlastnú rezidenciu pod hradom.

Výstavbu rezidencie zabezpečovali kráľovský staviteľ Giovanni Albertallo a jeho partner Antonio Aquilino.

Terén parcele stúpal v dvoch smeroch, na západ a na juh, a zároveň sledoval reliéf hradného kopca. Výrazný výškový rozdiel bol v záhrade vyrovnaný premysleným systémom terás a schodísk.

Pálffyovská záhradná rezidencia v Bratislave je dielom architekta Giovanni Battista Carloneho. Autor zostavil dispozíciu paláca z troch uzatvorených, jedného otvoreného nádvoria a z dlhého záhradného pavilónu, ktorého súčasťou bol schodiskový pavilón. Traktom ponechal priestorovú samostatnosť, vytvoril rytmus proporčne riešených priestorových jedno- a dvojpodlažných kompozičných jednotiek s osou previazanou. Krídla zvierali okolo otvoreného dvora pravý uhol.

Prísny charakter fasád oživovali zo strany záhrady balustrády terás, schodísk a architektúra portálov. Skromne vyloženú rímsu a hladký architráv niesli na nárožiach toskánske pilastre alebo nárožná rustika. Formálne analógie Bratislavského hradu a Pálffyovskej rezidencie sú jednoznačné. Dobové veduty zobrazujú Pálffyovský komplex takmer ako súčasť Hradu.

Reprezentačné a obytné priestory situované v severnej časti komplexu výtvarne stvárnovali štukatéri a maliari pod vedením cisárskeho architekta Filiberta Luccheseho. Štyri maľované príbehy so štukovými doplnkami v grófovej spálni realizovali maliar Giacomo Bonvincino a štukatér Viscardi.

Paralelne s novou – Zámockou – ulicou a s výhľadom na nižšie položené záhradné terasy stál a zachoval sa do súčasnosti dlhší a užší trakt s grottami a salou terrenou, komunikačne prepojený s palácom. Tento trakt, označovaný ako galéria alebo pavilón, 16,5 m vysoký a 7,5 m široký a zaklenutý, slúžil na spoločenské a reprezentačné účely. V priebehu 2. polovice 17. storočia bol záhradný pavilón doplnený prístavbou na východnej fasáde.

Zároveň s rezidenciou sa budovala aj veľká záhrada. Ohradzoval ju vysoký múr s portálom ma Zámockej ulici; z paláca bola záhrada prístupná širokým schodiskom. Ojedinelosť záhrady spočívala v prirodzených danostiach terénu, čo umožnilo vytvoriť terasovito odstupňované talianske giardino s premysleným systémom terás a s alejami a voľnými schodiskami. V miestach pretínania záhradných komunikácií bolo päť altánov, dva pavilóny a záhradné divadlo s okrúhlym pódiom a polkruhovým amfiteátrom. Vrchol vybavenia záhrady tvorili bezpochyby dve fontány od Pierra Maino-Maderna.

V 60. rokoch 17. storočia bol pôvodný objekt Pálffyovskej rezidencie stavebne ukončený.

Rezidencia sa ešte roku 1732 pokladala za vhodné krátkodobé sídlo pre Františka Štefana Lotrinského, manžela Márie Terézie, ktorý ju určitý čas obýval. Záhradný palác pod Hradom slúžil Pálffyovcom až do roku 1870.

V 19. storočí zakúpilo mesto za sumu 105.000 zlatých celý pozemok, areál bol prestavaný na kasárne delostrelectva a vojsko objekt zdevastovalo. Koncom 19. storočia prešla časť objektu do majetku detského domova, druhá časť slúžila ako sklad. V záhradnom pavilóne sa realizovali utilitárne stavebné úpravy. Na východnej fasáde bol realizovaný jeden, na južnej fasáde tri nové vstupy, v sale terrene bola úroveň podlahy zvýšená o 2370 mm, dôsledkom zásypu bolo prekrytie fresiek na stenách saly terreny. Roku 1922 bola bývalá rezidencia prestavaná na študentský internát, neskôr musela rezidencia ustúpiť jeho novostavbe. Z historickej architektúry Pálffyho záhradnej rezidencie sa do súčasnosti zachoval len dlhý trakt záhradného krídla a schodiskový pavilón.

PREDAJ VSTUPENIEK

Music Fórum, predajňa hudobní, Palackého 2 (Reduta)
Hodinu pred koncertom na mieste konania

CENY VSTUPENIEK

v predpredaji: 150,-, 100,-
na mieste koncertu: 200,-, 150,-
Zľavy pre mládež, seniorov, ZŤP

INFORMÁCIE

Centrum starej hudby

Tel. 0905 439541

Center of Centrum
Early starej
Music hudby

DNI STAREJ HUDBY 2005

programový bulletin

Vydáva Centrum starej hudby

Grafický design obálky © Zuzana Číčelová

Layout a tlač Tlačiareň Dóša

Dni starej hudby 2006 podporili

ARS BRATISLAVENSIS

RaRa MUSICA

rakúske | kultúrne | fórum^{bts}

Rádio D E V Í N | Slovenský
Rozhlas 2

ZDRUŽENIE PODNIKATEĽOV SLOVENSKA
ENTREPRENEUR ASSOCIATION OF SLOVAKIA

mf
music forum

hudobné
MUSIC CENTRE SLOVAKIA
centrum

dōža
TLAČIAREŇ s.r.o.

DNI STAREJ HUDBY

DAYS OF EARLY MUSIC

Bratislava 3. - 13. jún 2006

Dni starej hudby 2006 sa uskutočňujú s finančnou podporou
Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

Dni starej hudby podporili

Rádio D E V Í N | Slovenský
Rozhlas 2

ARS BRATISLAVENSIS

Koninkrijk
der Nederlanden

RaRa MUSICA

rakúske kultúrne fórum bts

ZDROUŽENIE PODNIKATEĽOV SLOVENSKA
ENTREPRENEUR ASSOCIATION OF SLOVAKIA

